ԱԶԴԱՐԱՐ

ԱՐԱՄ ԱՄՍՈՅ

1795

	Թուական	Թուական
[illegible] 594 [illegible]	Հայոց	Քրի
Ե [illegible]	ռմա	ռչհ

[illegible]

[illegible] Պրայի Առաջին · Ա ·

Ե [illegible]

քն կորզել կամէր զպետութիւն դաւ որոյ վասն Թօռըն Թօռըն
Հաւհուլն 'ի Մաշատ և 'ի Խորասան տիրէր Ադու. Հայոց ՔԷ
անք 'ի Դանդաւչար Աւլանք այսէ Լէկզեք 'ի Համբար
և յայլ բազում գաւառս. Հասանխան ղաջարն ի
վերկան 'ի Մազանդարան և 'ի Գիլան և յամ ծովեզերս
կասպիական ծովուն. Իսկ Քէրիմ խան յԱսպահան
և յամ շրջակայ գաւառս նորա և պարսկաստան այսէ
փարսստան Արդ Քէրիմ խան կամեցաւ զնոսա
զամենեսեան ճնշել և զմիապետութեան գաւ հաս-
տատել. Ուստի նախ գնաց խաղաց հանդերձ ամ
զօրօք 'ի կողմանս Գիլանայ առ 'ի տալ մարտ ընդ
վերկանացւոց և նուաճել զնոսա ընդ ձեռամբ Արդ
զարհուրեալ Հասանխան 'ի բազմութե յոգնախուռն
զօրաց Քէրիմ խանին խօսի ընդ նմա հաշտութե զի
զոր ինչ առնուլ կամիցի առցէ և թարց գրուելոյ
զպատերազմ դադարեցի. Իսկ նա ոչ եղև նմա ունկն-
դիր այլ առոր 'ի ճակատ մարտի յաղթող լինել մտին
'ի հանդէս քաջութե թէպէտ յառաջում նուաճաց
յոյժ քաջապէս եւս մարտ. Քէրիմ խան ընդ նոսա և
սաստկապէս կոտորեաց զբազումս 'ի նոցանէ սակայն
'ի վաղճանի պարտեցաւ յերեսաց նոցայ զի ինքն և
զօրք իւր իսկ անտեղեակէին 'ի նեղ և յանտառախիտ
կրճի ճանապարհաց անտի իսկ փհօր եղբօր որդի
Քէրիմ խանի որում անունն Շուջադխան կոչէր
յայնժամ անկանի 'ի մէջ անտառախիտ ծառոց զո-
րոց ոչ կարացեալ գտանել ելս առ 'ի ելանել անտի
ապա գնայ անդ 'ի բազում աւուրս մինչև 'ի Գիլան
ժամանէ բազում տաժանմամբ ուր ծպտեալ զինքն
ոչ կարացին ճանաչել զնա վասն որոյ այնու հետև
գնայ անտի 'ի սահմանս ռուսաց և անդ յայտնէ զան-
ձն իւր առաջին մեծի բամբշի նոցայ ուր ասեն զնմանէ
թէ Քրիստոնեայ լեալ. և կրէ զնշան խաչին Քի
'ի սիրտ իւր և զպատահարկութե առնէ մեծի բամբշին
ռուսաց և զորմէ իսկ ընկալեալ ունի զմեծ պատիւս ճոխ

ՀՍՍՌ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

417

մոլորութեան ։ Ուստի թողու այնուհետեւ Քէրիմխան զսահմանս Գիլանայ 'ի ձեռս վրկանացուց, եւ ինքն անցեալ անտուստ գնայ յամուր բերդն իւր Փերի' որ 'ի Մազանդարան գաւառի. ուր համախմբեալ ժողովէ ուխտն զցրուեալ զօրսն իւր, եւ ապա հանդերձ նոքօք գայ մտանէ յասպահան քաղաք ։ Նորա՝ 'ի ժամանակի աստ յայսմիկ՝ ջուղայեցի հայք սպառ սպուռ ցրուեցան ընդ ամ երեսս երկրի վարեալք 'ի փոխերկէ միոյ ։ Զորոյ ամենք գնացին ի հնդիկս, եւ այլք 'ի սահմանս ռուսաց, եւ կէսք յայլ վայրս նահանգաց աշխարհի. որք կան աւադիկ մինչեւ ցայսօր ժամանակի բնակեալք պանդխտութեամբ 'ի մէջ նժդեհութեան ։ Վասն որոյ յայնմ հետէ ջուղայ թափուր եղեւ 'ի բնակչաց, եւ օր ըստ օրէ քակի՝ հիմանց. Նորա ստուգութեամբ առ մեզ 'ի դէպ եկեալ կատարեցաւ զբան մարգարէութեան եսայեայ եթէ՝ երկիրն ձեր աւերակ. քաղաք ձեր հրձիգ. զաշխարհ ձեր՝ առաջի ձեր օտարք կերիցեն, աւերեալ եւ կործանեալ յազգաց օտարաց ։

Վասն արտափոխութեան Մարաց որք 'ի Քարմանշահ, եւ զօրաց Յոսմանեանց եւ հայոց նորոգին ար ընդ Ազատխան իշխ, եւ շղթափոխութեան Քէրիմ խանի ։

Գլուխ Եօթներորդ ։ Ա ։ Զ ։

Յորժամ պարտեցաւ Քէրիմխան 'ի վրկանացուց զանտի 'ի Գիլան լուեալ Ղայն մեդացւոց որք 'ի Քրմանշահ, եւ յայլ տեղիս. դիլուխ ամբարձեալ միաբանութեամբ ապստամբեցան, եւ նշկահեալ արհամարհեցին զտէրութիւն Քէրիմխանայ ։ Սորա՝ համբաւս այս՝ եբրեւ հաշակ եղեւ յականջս նորա, նոյն

ժա

ժամնայն ժողովելով կուռն է, զ զօրս մարտակս զօրաց իւ-
րոց և բաշխէ զորոց կարգի առաստապէս զ հօրս տա-
թեկանս. այս եղեալ նոքօք 'ի պատերազմ փաղփաղէին
և յայժ արար ընծայիւք ժամանէ մի րն 'ի Քրմանշ-
շահ քաղաք՝ զոր պաշարեալ զ բերդն՝ առօրոք ա-
մէ, զ պատանեշս : Առ որս մարտուցեալ առնանէ զնո
սա, և մտեալ 'ի դղեակ անդր՝ կոտորէ զ բազումս 'ի
յորոց, և զորոց անկ չի սատակակութ իւն նուաճեալ
'ի հնազանդութիւն ածէ զնոսա : Նոյա յորոց փերա
կարէ զայր 'ի ծառայից իւրոց, և զորոց հաւատայ
մարզպանութ իւն քաղաքին, և այգ[եստա]նի մայրաց : Ցետ
այսր ամի՝ մինչ կամէր նա դառնալ անտի յասպա-
հան՝ լու նմա լինիլ թէ՝ ահա գայ նիկ Աշղաթխան
հանդերձ բազմութեամբ զօրաց 'ի վերայ... : Յոր-
ժամ լուէ զայս՝ զ... կրկնեալ նստէ անդ 'ի ժամա-
նակս ինչ՝ մինչև եկն աշղաթխան : Որդ՝ այս ազատ-
խան՝ էր բնիկ յազգէ աղուանից. որ քաջութեամբ
և առատաձեռնութեամբ իւրով ժողովեալ զ բազում
զօրս յաղուանից, և յաֆշարաց. և յայլոց ազգաց :
Որով տիրեալ մարտ ընդ բազում քաղաքաց՝ և զա-
ւառս առնէ զնոսա զամենեսեան. մանաւանդ զ Ն-
ուաճեալ նուաճէ՝ զերկուսն, զ Թաւրէզ, յորմէ, և զայլ
քաղաքս ընդ իշխանութեամբ իւրով : Նոյա զ սա-
նրս, և զամ կաշ՝ և զաղխս մեծ[ա]բոյց իւրոց զնէ 'ի
յորմի քաղաք, զոր և պատուաստարեալ ամրացուցանէ 'ի
պաշտպանութեան անձին՝ և տան իւրոյ : Ցետ այսց
ամի դէմ եդեալ խաղաց ամ զօրօք իւրովք 'ի վերայ
Քերմանայ. որոց եկեալ մի բնաւ զնա իրեւ րաց մի 'ի
Քրմանշահ : Որոյ առնեալ մարտ քաջութեամբ
ընդ միմեանս ժամս ձիգս, և 'ի վախճանի մարտին
'ի պարտութիւն մատնեցաւ Քերիմ խան յերեսաց
նորա. Թողեալ անդ 'ի բանակին իւրում զ կոհս,
և զկարասիս, և զ համակ աղխս իւր. ինքն փախու-
ստեայ անկանէր մաշապուրծ յասպահան ընդ երեք

հարիւր ընտրելագոյն արանց ։ Ուր կոտորէ նա 'ի
այլս առաւելի զ բազում աղխանս յաւելանելոյն՝ որք
մարտիցն էին աշտանակի. և զայլս, պարսիկս յոլովս՝
որոց ձեռքն կցեալ էին ընդ նմա ։ Իսկ ապա ինքն
առեալ զմնացուածս ինչից իւրոց որ գտյր յասպահան
գնայ կարի խուճապմամբ 'ի պարսկաստան և 'ի Հի
րաց. ամենայն քաղաքին բնակի ։ Իսկ ազատխան
յետ յաղթութեան մարտին՝ գնայ խաղաղ ընդ ամ
բառնալով իւրով, և տայ գուպար մարտի ընդ բեր
դին, փեշրուայ ուր ամրացեալ կային զմայր՝ զկին
և զորդիս՝ և զհամայն աղխս մեծարից Քերիմխանի
Զորս յանձնեալ էր Քերիմխան 'ի ձեռս Հեբրայե
խանի, Ահմատխանի, և Նազարալիխան աշգալեանց
իւրոց, և մտերիմ ընտանեաց ։ Որոց յաղթեալ ամե
նայն զնոսա, և զբերդն փերրի 'ի հիմանց հրամայէ
տապալել և զհամայն աղխս քերիմխայ յափշտակեալ,
և զտունս և զնստանիս նորա, և զերեսին բանին
այլոքիկ կապանօք հրամայէ վարել 'ի գերութի
'ի յուրմի քաղաք ։ Նոքք երկերիւրք առին նոսա՝ և
գնային 'ի Ճանապարհայն դէպ ուրմի 'ի յուրմի . որոց
զխուսոյն՝ տեսեալ զկինն Հախալիխանի զի էր յղի
պեղեցիկ տեսլեամբ՝ և վայելուչ հասակաւ, հարա
ցանկութեամբ զ սիրտ նորա, և յղիմ յորէ ստար_
փանօք ցանկայր միաւորիլ ընդ նմա ։ Կինն այն
խուհամ հնարիւք իմն զ գացցյ զսա . իւրում Հախ_
ալիխանի զ չար տարփումն նորա իսկ այր նորա սահ
ցեալ յայնմ երեկոյին իբր խորհրդովք իմն հեծեա
լինելոյ նորա, մինչ մեք Ս. Հ մալթ ասցուք զ հնար
ինքը էտանէ ։ Որդ 'ինոյն իսկ երեկոյին յայն մէկ՝
յարձակ զխուսոյն զօրացն առանձ գունդ կենցն, և
զ փարչլմ նոյնա . յայնժամ դառեալ զորոց ժամբա_
ռեբսատնիկ՝ խարանել ցին զկոճեղն սոբ իւրեանց
և յարուցեալ առին իւրեանցիւրեանց զ սուր աղղա
'ի ձեռս իւրեանց՝ գնացեալ միաբանցն հաս 'ի վե_
անն

անն՝ ուրեք կէին, և գլխաւոր զօրուն ։

Յայժամ իսկ և իսկ հեղան զեղան զայրագին գումարտակ ՚ի վերայ նորա խմբիւ զյորձանս հեղեղաց և յօդ առ յօդ յօշատեցին զանդամս մարմնոյն նորա, և ողողեալ հարթմամբ արեամբն զհիմունս կենաց նորա ։ Այսպէս այնու հետև եղեալք անտի զի մեցին քաջութեամբ արծակեալք առ խուճապս ՚ի վերայ այլոց զօրացն՝ որք անդէն կային ։ անխնայաբար ետուն նոսա զամենեսեան կերակուր ՚ի ծայրի սրոյ իւրեանց ։ Իսկ զմնացեալ զօրսն նոցանէ՝ ահաւորեցին ձայնիւ մեծաւ աղաղակելով թէ՝ ահա եկին Քէրիմեան ։ ուստի սոսկացեալք որոց՝ տագնապաւ մեծաւ գնացին փախստական առ Ազատխան ։ Իսկ ազատին նոքա զամենայն ինչ որք մնացեալ էին ՚ի բերդին էին, զախս և զկանայս, զմայր և զկին Քէրիմխանի համբերձ կահիւք և կարասօք նոցա գնացին ազատեալք առ Քէրիմխան ։

Թէ որպէս գայ տեղեկութիւն Ազատխան ։ և ... ՚ի Պարսկաց ըստ Քէրիմխանէ, և ... ։
Գլուխ՝ Երրորդ · Գ ։ 3 ։

Արդ զկնի առնլոյ զամուր բերդն փէրի, անդստին իսկ ապա անցեալ Ազատխան գայ մտանէ մեծաւ համբաւիւ, և շքեղագոյն փառօք յասպահան քաղաք ։ Անդանօր իսկ կարի խոշտանեալ լանօք կահան ... զկեանս ողորմելի բնակչաց երկրին՝ որք էին հայոց որ ՚ի նոր ջուղայ, խառնաղոյն հարկապահանջութեամբ ։ Արդ, յայնժամ հետէ զ՚ի տեղապահանջութեամբ ... յանխնայ բարձաւ, և տապալեալ քայքայեցաւ զշինութիւն և զխաղաղութիւն, և զտեղի նոցա

փո

	Թուին Հայոց	Թուին Քն
փոխաբերեցան ընդդէմ և զ ... [illegible] ... Արդ՝ իբրև լուեալ եղեն շրջակայ գա[illegible]ւաց քաղաքին այս- պիսի և այնքան զ չար աստուածատ ... և զ տա- ռապանս գառնութեան, և զաղէնս ... վտանգից ՝ զ ՚ի նմանէ սպառեալ պարսպաց եղե- ապաշան քաղաքաւ. Աստի միաբանք լեալք յաշխ- արհն և զուգակցորդք դնեն միաբանութ. զ դաշի- նս հաստատութեան ընդ Քրիստոնէից. որոց զ կնաւոր յորդորողքն՝ էին Բաղդինոս Ղումիշայ անուանի : Այս և խոստացան ամենեքեան՝ առ ՚ի զնա օգնել, ... ցնա զ հեռաւորս հրապարակոր զօրաց. վասն որոյ յու սադրեցաւ Քրիստոնեայն ՚ի բանից նոցա առնու համայն գունդս զօրաց իւրոց՝ և լեալ ՚ի Հիրապոլ եայ ՚ի Ղումիշայ ժամանէ : Որէ ... ինչ չինեալ ի յարձակել ց հարակոյս քաղաքին՝ երկուց ... համապարհաւ բազմաւ ՚ի սպառնանալ : Որ ապա ... նա զ բազմութիւն հեծելոց, և կոչէ զ համբաւ իւր մեծամեծն և ահաւոր. և յորոյ վասն ... սպարապետ զ Քասիմ ... եղբայր իւր Ջանդարխան : Իսկ Աղանխան իբրև լուէ զայս իր- ողութիւն՝ իսկոյն զ զօրս ժողովէ զ գունդս պատ- րաստէ, և զ Ջորիս կոչէ յորդորեալ զ ... ... : Ապա համդերձ նոքօք եկեալք ՚ի սպառնալիս ... խաղաղ ընդ ... բազմութեամբ այրուձիոյն մօ- ... երագութեամբ ժամանէ առ Ջամբար ... ... : Անդանօր իսկ յարդարեցին երկոքին կողմանքն ... զ Ջակատ մարտի. ապա համախմբեալ խառնե- ցան՝ ի պատերազմ անցեալ ՚ի մէջ յասպարիսի քաջ- ութեան առաքինական և ի... բոլոր եկեալ ... խառնեալք ընդ միմեանս ՚ի միմեանց սատա- ... ևս բազումք իսկ լեալք ... ՚ի նժոյգ- ... : Որ ապա ... յերկիր սփռեալ կործանէին : Որ ապա ... բարեփառ Ջանդարխան՝ տեսեալ զ ... ա- ... տարակուսանաց մարտին. ինքն մ...ակ մի		

Թուին Տն | Թուին Հայոց ՎԻ

ելանէ յերկիր սրալերացիչ և աչապարանոց մնայէ
'ի հանդէս յասպարիզի մարտին դունքն առեալ զ
բազուկս ինքնին սրախաղաղ արարեալ 'ի ծայր սու-
սերի իւրոյ մաշէ, և զայս տեսեալ նիզակին փիրա-
ւորեալ՝ դիմեցեալ յերկիր կործանէ. իսկ զմն
մնացեալ խումբս թշնամեաց ընդ կրունկս դարձու-
ցեալ հալածական առնէ: Իսկ աղուտական զայրացեալ
արիաբար մղմանս տեսեալ զ'ի նմանէ աշաւելեալ
'ի մարտին և յաղթանակին կարգեցանէ զօրացն. նոյն
ժամանակի մարտականաց աշտանակէ զարմացեալ երկաք իւր
աչքն մեծաւ և ձեռն ընդ փոյթ 'ի քաղաքն անդ 'ի ու-
րեմն ժամանէ: Իսկ դարձեալ Աքաղաղարիւն 'իջէն
փառեալ արիաբար շահատակելով. և զ հետ մտեալ
զօրաց յախտառակեալ կատարելով և սատակելով զ նո-
սա մինչ անդր 'ի քան զ մեծար դեղ չէ հասուցանէ:
Թագուհին ամենեքին անկարծելի և անապիկեալ դ ունելով
զմէջ իւր՝ բնաւ զ յաղթութիւն քաղաքի, և զ զօ-
րութիւն բազկի իւրոյ ապաւինէ. ոչ երբէք լինէ
այն առնելով զահ Տայ ժամ դատելութեան, և զ կորուս-
իւրոց նելորման: Զամս 'ի դ նդ է թշնամեաց մտեալ
'ի խոխտմս խորափոց 'ի տուղոյն իւրոց՝ ուստի անցա-
նելոցէր հզօր ապարահեան, ու բանօք իսկ դարձուեալ
դողդեալ թաւէջն: Նորէ. յանկարծակի եկեալ նա
անտուստ արտաքս՝ հարկանէ զ նա յ առաստաղ
մանն հաւ՝ գետնակուռ հրացանի, յորմէ իսկ զարկե-
ալ 'ի չեանի, և փչէ զոգին: Զորոյ մարմին վ. յթ
ընդ փոյթ առեալ յանձնից հատաուրնց առնէին առ
Քերթիլմոսն. որոյ առեալ զայն՝ առ գ. մ. ծ. ե. ունու
'ի վերա նորա, այլ հրամայէ խաղաղեալ զ մարմին
նորա, և թաղել զ նա 'ի Ղումշոյ առանոյ: Իշ
խողն տեսանէն զօրք թշնամեացն զ կորուստ ոգւոյ-
ոյ հզօրացն, և զ խառնաշփոթ տխրական նոյն. այն
ու հետեւ իսկ իսկապէս հալածական և կրկին փա-
խուցեալ, և համախռնեալ լեալ ընդ միմեանս, որոց

ընդ

Թուին Հայոց	Թուին Քրի

ընդդէմ 'ի հնազանդութիւն և 'ի կռիւ պայքարել:
ին: Իսկ զայն լուեալ Նադըրխանի յասպահան, նոյն
ժամայն կարգէ 'ի վերայ նոր զօրաց իւրոց սպարապետ
զայր մի ափշար ազգէ, որոյ անուն Ֆաթալի խան
Ջաւանշիր. որէր այր խստասիրտ և անողորմ, և զ
միտս իւր 'ի ծննդականութիւն չարի յառաջեալ:
Զնա առաքէ մարտ ընդդէմ Քէրիմխանի, և զօ-
րաց նորա, զորս իսկ վաղվաղակի շուեալ խաղա-
ցեալ և գնացեալ ժամանէ առ նոսա. յորմէ իսկ և
իսկ ոչ սակաւ տկարութիւն առ դիմի զօրացն Քէրիմ-
խանի. ուստի բոլորովին իսկ 'ի պարտութիւն
մատնեցան, և սկսան այնու հետև փախչել զարհու-
րեալք և քստմնեալ յերեսաց թշնամեացն իբրև յեր-
եսաց օձի: Իսկ Քէրիմխան յորժամ տեսանէ սպառ-
նացու կործանումն բանակին իւրոյ. յայն սակս և նա
քանի մի հաւատարմիմ արամբք սկսանի փախչել մա-
նաւանդ յերեսաց նոցա: Այլ Ֆաթալի խան պնդեալ
խաղայր զհետ նորա տարեալ հանէ զնա մինչև 'ի
Քառասուն գետանդամն. ուր մերձ ընդ մերձ եղև առ-
նա հասանել, և սպանանել զնա: Իսկ նախախնա-
մութիւն Այ ոչ տայ թողուլ անկանիլ նորա 'ի ձե-
ռս անողորմ բռնաւորին այնորիկ' որ 'ի վերջին
ժամանակիս յայսմիկ' կամէր զնա 'ի գահ պարսից
թագաւորութեան հաստատել. որով և 'ի ձեռս
նորա յոյժ ապրձանալոցէր զկաշառածս պարսից տէ-
րութեան, և կրկնակի վերանորոգելոց: Նմին իրի
տարեալ 'ի վերուստ զօրութիւն, դառնայ յետս
և հնարիւք քաջապինդ ամրութեամբ զբազմամ-
նոյս գումարտակս զօրու նց, և լինին անցեալ դառնոյ
'ի միջոյ նոցա; և նկրտեալ յառաջադէմ լեալ ան-
կանի փախստեայ 'ի Շիրազ:

Պետ' Զատկէ . Դ . Կ .

ԵՒ արդ' Ազատխան ոչ յետ բազում աւ-
ուրց գրեթէ' ելեալ 'ի քաղաքէն' չուէ
գնայ և կարի արշաւմամբ խաղայ դէպ
ուղիղ 'ի Հերաթ' առ խոսրու սուլտանելոյ զՔէրիմ
խան, և ընդ իւրով ձեռամբ նուաճելոյ զպարսկ-
աստան և զայլս բազում գաւառս աշխարհաց : Զո-
րոց գնացեալ ժամանէ առ Ֆաթալիխան, և զօրք
երկոցունց միաբանեալ ընդ միմեանս . զորոց հանդէս
արարեալ գտանին լծուեալ աւելի քան զքսան և չո-
րս 24 : հազար ոգիս պատերազմօղս հեծելազօրս
սպառազէն քաջութեամբ : Որք էին լաւ մեծի մա-
սին աղուանիքէին, և զայլս ևս Աֆշար' և զօրք պար-
սից : Յորոց երեւաց աւհէ մեծաւ զօրութեամբ Քէր-
իմխան' Ճեպ տուեալ 'ի Հերաթայ գնայ շտապ տագ-
նապով դէպ 'ի ծովեզերս պարսկային ծոցոյն' ապաս-
տան յինքեան ունելով զամրութիւն, և զպարսիկ ին-
ակիչս նորին : Բայց մինչ տակաւին չև էր հասեալ
նորա ընդ եօթն արամբք բնածին ազգականօք,
կանամբք, և ամ աղխիւ իւրով 'ի քաղաքաց քաղաք .
հասանէ Ազատխան ընդ ամ զօրօք իւրովք զկնի նո-
րա հուպ ընդ դարուց լերանն միոջ, որ կոչի պարսից
բարբառով փիրազանոյ, այսինքն' պառաւ կնոջ :
Յորում գրեթէ' ոչ սակաւ, քան ելթէ զբազում
դժոխմբերս' և զան հնարին տանջնապս դժուար-
ութեանց կրէ Քէրիմխան ընդ սուսապար և զառ 'ի
վեր ընթացս լերինն յանմիկ : Քանզի դտեալ որոց
զժամս կոյժ պատշաճաւորյն, ոչ տան լծոյլ անցա-
նել նորա ընդ դժուար անցս Ճանապարհին, առ-

ձեր

Թուին Հայոց	Թուին Քի

ծրբազեկալ զՏէր Անդրեայ եւ Յերդ, այսպիսոր խոկ եւ
խիկ լինդ ուսուցեալ նորա 'ի յերուսաղէմէ արեւմ որ-
ջին. առաւել քան զառաջին, քաջայայտ յարձակ-
ի վերայ բազմամբոխ բանակի հեծելազօր լի Հնամե-
ացն. Զորս ձեռնեկեալ յերկուս պատառոտեալս տա-
րատրոհէ զնոսա՝ լինքն լերին զառաջ առաջ խիք
րհի պակուցմամբ ընդ մէջ նոցա անցեալ զնոյ 'ի
ծայր սուսերի զնոսա կոտորելով. եւ զայլս 'ի յորոց
հեակ ձեռամբ 'ի տէգ նիզակի շամփրելով, լեռն
զքուր խին հերձանէ զհետ երկուս նոցա երկաթի
Յայսպիսի անհնարին տագնապի աղէտից զորոց մե-
ծելով 'ի բաց փարէ նոսա առնելով հալածական
'ի դաշտն գնդէ իւրմէ։ Իսկ զայնպիսի մրցմանն մե-
նամարտիկ քաջութեան տեսեալ ազատախան, յոյժ
ներբողեալ գովէ զնա դրուատական բանիւք առ-
աջի ամ նախարարաց իւրոց, եւ երանէ խիկ զ բարե-
բաղդ պաշտօնութիւն նոցա. որպէս սովորութիւն
խիկ 'և կանոն 'ի մէջ պարսից հաշուել զ բաղդ,
եւ զ սթարաց, այսինքն աստեղ աղդեցութիւնս
զի ասէ, երանի է քրիստոնեան անկանել լին-
գանի 'ի ձեռս իմ. որով 'ի միջոց դաշտի ժամանակի
կարէի խոկ լինել անիշխանական աշխարհի. Այսպէս քրիս-
տոնեան, դարձեալ յետ յաղթութեան իւրոց, շուրջ
զնոքօք ուժգին զօրութեամբ պատուոյն, եւ զորոց
բազմաց գլուխս հատանէ, եւ զ բուռ 'ի նոցանէ մի-
ով բախմամբ միձակառուր առնէ յերկուս զուգակ-
շիռ մասունս բաժանելով զմարմին նորա։ Իսկ ինքն
անցեալ այնու հետեւ անվնաս 'ի միջոյ նոցա հասանէ
առ ընտանիս իւր. որք բազում տարակուսանօք հեռա-
ցեալ էին 'ի թշնամեաց բանակէն։ Զորս առեալ
զնոյս յապահովս 'ի Քաղաքան քաղաք, անտուստ ան-
ցեալ չուէ երագաշարժ խաղացմամբ 'ի գետոյ մի-
տրում խեչա զնա ձոյնեն։ Գրէ անտի հրով առ-
նակ առ ամ կուսակալս եւ նախարարս ծովեզերեաց,

եւ

և այլոց տանուտերաց, այսպիսի խնդրն օրինակաւ ։ Ծան․ Թուին Թուին
երբեք առաւել քան զայլս ամենեքեան իմ ըղձալիք զի ա՛ Հայոց ՌՃԷ
հօ երկնաւորէն առ երոր աղաւթիւքն աշխարհի ձերոյ,
որով և 'ի բերկրութիւն խնդ մատնեալ էք ամենեքեան
միանգամայն ։ Բայց զի ոչ եմք 'ի քեզ ակնածելով
գրեմ զայս իբր խնայելով զձեզ՝ զի մի կորնչէ զնմա-
նէ օժանդակութեամբ ձերով ։ այլ զձեզ անխա-
փան դրեմ և չմեղուցեալ զաւակս մեր, զի համա-
խմբեալ ձեր պատերազմ յարուցանիցէք ընդ նմա
առ ոչ կործանելոյ ձեր սատակմամբ և գերութեամբ ։
Իբրև ոչ վասն իմ խնդ ոչ ինչ փոյթ է ինձ կեալ և
մեռանիլ ։ զի ես այր մի եմ որ ոչ իմով կենդանու-
թեամբս շինի աշխարհ, և ոչ իմով մահուամբս քայ-
քայի աւերակ ։ Բայց դուք առ հասարակ ամե-
նեքեանդ շինութիւնք աշխարհի ։ և հաստատութիւն
քաղաքաց, զի ձերովք շինի և կործանի ։ Արդ ա՛, վասն
ձերոյ գրեմ, և ոչ վասն իմ ։ Յորժամ զայս գիր առ
նոսա 'ի ձեռս ստորագրեալ հասանիցէ, խոհեմ
քաջալերեալ զմիմեանս համախմբեալ ժողովին 'ի
մի սիրտ, և 'ի մի միաբանութիւն ։ այս եղեալ է (?)
փոխադարձ կայծակն շատաւ տագնապաւ գանձ 'ի
գեօղաքաղաքն Խոյ առ Քերիմխան ։ որոյ գրե-
լով որ Նախահաւանեայ Հերինաւիս բդեշխն պաշտե-
լոյ ծովեզերեայ քաղաքի ։ Իսկ նա պատրաստէ զ
նոսա զամենեսեան առ 'ի Ատրպատ Մարաց յարուցա-
նել ընդ դէմ Ալլահխանի ։ Արք յորժամ եկեալ
միաբանեցան և հասին 'ի տեղին մի ասպարէզ մերձ ընդ
հուպ քաղաքին Խոյ յարուցին և եղբ մի ... անկա-
նէ ։ զօրք Քերիմխանի որք համբաւք էին տեղն-
ցան այնուհետև եղեն կոտորակ լերանց, զի այնպէս յար-
դարեալ էր զնոսա Քերիմխան տրոհելով և բաժա-
նելով գունդս գունդս 'ի գաւառս լերանց ։ Իսկ
Ալլահխան, և զօրք նորա որք ամենեքին անտանելի
էին դժուարաբեկ եւ հանապարհացն այնուհետև ։ Երբև
կա

Text	Թուական Հայոց	Թուական Քի

կանեցանս ընդ այն անցանել. Իսկոյն վաղվաղակի հա-
մօրէն հրացանաւորք՝ որպէս զկարկուտ ՚ի վերուստ
եւ[illegible] ցին զընդդէմ հրացանի, որով իսկ զբա-
զումս ընկեցանէ կոտորեցին : Սորին յաղագս սպա-
նդուր պատրաստեալ յաղթեցաւ Ազատխան յերեսաց
Քերիմխանի և զօրու նորա. ուստի սկսանի ընդ կր-
ունկս դառնալ անօթով՝ թողեալ անդէն զկահս
և զկարասիս զամէն բանակին՝ յոյժ շտապով դէմ
եդեալ հանդէպ երեսաց իւրոց փոքր ինչ գնդաւ
՚ի քաղաքն Անդր յապաւնան արշաւէ : Այլ Քերի-
մխան առնու զբովանդակ զօրս իւր՝ եկեալ ժողո-
վէ զհամայն կապս և զկարասիս նորա . զորս ժողո-
վեալս զօրաց իւրոց արդ[illegible] հարթութեամբ
բաժանէ ՚ի լիութիւն և ՚ի յղփացութիւն անձանց ո-
րոց : Այսպիսի այնու հետև եկեալ նստօք ՚ի Շիրազ
քաղաք հասանէ, ուր կացեալ դուզն ինչ աւուրս՝ զ
բազումս ցնծութիւնս և զուարճութիւնս իսկ լինի
ամենեցուն : Զի գիտէին հաւատացեալ և անոր-
գիւտ ամենեքեան, զի ՚ի ձեռս նորա տալոցէ Այս զ
փրկութիւն, զնորոգումն, աշխարհացս պարսից :

Վասն երկրորդ Ազատխանին պատերազմին ընդ դէմ Համադանին
Քերիմխանայն, և զպարտութեան նորա :
Գլուխ՝ Հինգ երրորդ . ե . 5 .

Իսկ արդ՝ Ազատխան յորժամ փախստեայ անկանի
մաշտարութ յապաւնան յերեսաց Քերիմխանի .
անդ անօր իսկ և իսկ լու նմա լինի ՚ի յականջս նորա
յամաց հաւատարմաց իւրոց թէ ՚ի աշխա Համադան
Ղ աշխարհն եկն ՚ի յորմի քաղաք, և պատեալ պաշա-
րեաց զՔերիմխան ՚ի բազում աւուրս : Զորմէ իսկ կր-
կեալ .

Թուին Թուական Հայոց Փրկ.

րեալք զ բաշխումն և զմնացական նեղութիւնս արք դղե-
կին այնոքիկ անձնատուրք եղեն նմա ։ Որոյ նուա-
ճեալ զ բերդն ամենայն զամենեսեան , և տիրեալ
յափշտակէր զամ աղխս մթերից քոց , զ կանայս , և զ
համայն լուտանիս քո ՚ի գերութիւն վարէ ՚ի վերայն
քաղաք ՚իւրոց ։ Զորոյ լուեալ զայնպիսի աղէտ
տագնապի , խոկոյն իսկ իբրու ազի հարկաւորութեամբ
ձաչաւորի չուեալ խաղալ և գնալ յայժ շտապով
և ածապարեալ ընթացիւք ՚ի վերայ նորա , և ընդ
նմա ՚ի պատերազմ դրդեալ , և զ համայն աղխս իւր
՚ի բաց թափել ՚ի ձեռաց նորա ։ Զոր խոկ և ՚իսկ
յաղթահարեալ ընդ ամ մնացելովք զօրօք իւրովքն-
այ հասանէ , և ժամանեալ հայր մերձ ՚ի բանակին նո-
րա ՚ի սահմանս Աստրպատականի ։ Որ եղեւն որդ
եօք կարի խստութեամբ մարտ ընդ միմեանս , և ՚ի
վճարել մարտին ՚ի պարտութիւն մատնեցաւ Աղուա-
խան յերեսաց Հասանխանի ։ Իսկ այնու հետև առ-
եալ նորա ՚ի փախուստ , դարձն գնդաւ փախչի տա-
րաբերմամբ բնակիչս կով կասպեան ։ Ապա Հասան
խան զկնի յաղթութեան իւրոյ դնէ ՚ի մտի իւրում
դէպ ուղիղ յաւպահան քաղաք արշաւել , առ ՚ի
հպատակութեամբ ստանալ զ Քերիմխան և այլ և
զ սահմանս պարսից տէրութեան ընդ ձեռամբ կալ-
ցել ։

Զգուշ Քերիմխանին ՚ի Հերակլոս յաղթահան . և վերջին նորին
ու ընդ Հասանեան և զ պարտութեան նորա ։
Ամին՝ Ազգ Դիլուղի . Զ ։ 6 ։

Լուեալ Քերիմխանայ՝ վ գնալ Աղուանխանի ՚ի
վերայ Հասանխանի Ղզլպաշեցւոյն , այնու հե-
տև խոկ ելեալ ՚ի Հերակլեայ գայ ընդ ամ զօրօք իւ-
րովք

Թուական Հայոց	Թուական Քր.

բարեաց յաջողական, և սկսաւ՝ և աշխ նազարդ փա–
ռօք լցեալ յարդարմամբ պատուէ ի յամենեցունց. Նա զի
և զ սակ արքունական հարկացն՝ առատաձեռն ըն
որհաբաշխութեամբ թողեալ՝ զի լծեալ էին կար–
սացեն գանձեալ դուն ինչ դուլ 'ի ծանրատարութեան
հարկապահանջութեանցն, որով գրեթէ մերթ և
մերթ թափուրացեալք և ունայնացեալ էին յամենայն սա–
ցուածոց, և զ վերջինն արդեօք լմբռնէնեալ զ քա–
ղաք կործանմանն։ Այլ եւ բացա ձեռն զ դա–
ունս սաստկապատուգց և զ դառնաշունչ օդոյն, մայ–
ծամ եւ և եւ տանիս լինի թէ՝ աշխ գայ Հա–
սանխան Ճեպով տաճկաց, առ 'ի մարտ յարու–
ցանել ընդ դէմ քա. նմին եւ նոյն ժամայն հա–
մախմբեալ ժողովէ զ քաջութիւն զօրաց իւրոց,
և զօրաց վերոյ կարգէ և հաստատէ սպարապետս
Շեխալիխան և Մահմատխան մեծ բիմք իւր։ Զօրս
նոցին առաքէ 'ի վերայ Հասանխանի առ 'ի տալ
պատերազմ ընդ նմա։ Այլ եւ գնացեալ մերձեցան
երբ բուռ 'ի սահմանս Թէհրան քաղաքի, անդ առօր
եւ յարդարեցին զճակատ մարտի, որով 'ի դէմ հար
կանել կարասցեն զ թշնամիս իւրեանց։ Բայց զի ըստ
որում էր արդեօք ի ձմեռան ժամանակի՝ և ի դաշտի
անդ զձիւնս բարձրաբերձ սաստկութեամբ դի–
զացեալ և կուտակեալ. որոյ վասն Շեխալիխան
ընձեռութիւնս բանից առնելով ընդ Մահմատխանի
ասէ ; Զամենայն ինչ աւուրս յապաղեսցուք՝ մինչև
զ ձիւնն դուն իմիք հալեալ մաշեսցի, և զերես
դաշտին հարթ հաւասար լինիցի. ապա եթէ 'ի մարտ
ելցուք 'ի թշնամիս մեր զի մի գուցէ արդօք աղէտն
եւ զ վտանգ դժխեմ ինչ աղխատութեան փոխան–
գիցի 'ի նոցունց 'ի մեզ հանդիպեսցի։ Իսկ նա ոչ
լուեալ նմա նախանձայոյզ լինելով եւ հրաշեշտ տալ
յայնպիսի ժամանակի 'ի մրցմունս պատերազմի բե–
րութեան մտանելով ընդ նոսա։ Այլ նա կալեալ

զզօրութիւն թագին իւրոյ ապստամբի, բայց իւրոյ ան- Թուին Հայոց | Թուին ՔԷ
ձին. շտապն տայ ընդ ապստամբեալ 'ի յաղթ կայծուն ժա-
մու արձակէր որոց զէնս, և բաժնեալք ընդ միմեանս
'ի ձիչ 'ժամս' հնարեալք զ միջնորդ ասասակին իսկ
մերկացուցից կողմանց ոչ սակաւս. իսկ յետ յողովեց
քաջաշատ նաւաստակութեանց' զ ձի Մահմատխա-
նի մոլ Ճեալ բնկլուզը, 'ի նեբ ձեան, և դես ընդ-
առասցեալ 'ի վայր ընկենու իջեմնի. որոյ տեսեալ
զօրք. Համանիխանի ձերբակալ առնեն, և կապեալ
տանեն զնա առ Համանխան. իբրև տեսանէ զնա
Համանխան' առ ժամայն իսկ հրամայէ երկաթի շղ-
թայիւք տանել զնա 'ի վերայն քաղաքն իւր, և անդ
պահել զնա 'ի կապարանս բանդի. իբր նա գտանէ
անդ էն յուսր մտամ զ ժամանակ իմն յաւուրց որ,
փշրեալ մանրէ. զ շղթայս ոտից իւրոց, և 'ի դ իշե-
րեայն իսկ խոյս տուեալ խուճապմամբ փախչի 'ի
Ճանապարհս յանտառահան ընդ ժայռից. իսկ նորա
բնաւ ոչ գիտէ հնուտ 'ի խորշին' և 'ի լաբերին-
թս ճանապարհաց անտառ էին, փախչաւանք նորա,
և որոնեալ զնա գտանեն, և կրկին կապեալ տան-
են 'ի վերայն. Զայն իսկ և իսկ զ զայրացեալ պահա-
պանք նորա Համանիխանի. որ և հրամայէ նոյն
ապանանել զնա ելխանանմբ. Ն րդ' այս այն Մահ-
մատխանէ' զորմէ յառաջագոյն կանխեցաք մեք զայս
թէ սպան զ աշխարհս, այսինքն խենդէֆբէ զ կեանս
ոչնխանն. իսկ յայժամ տեսեալ զգէ Շէխալիխանի
զ հարուստ առանձին իւրոյ, և զ մահն Մահ-
մատխանի. նոյն ժամայն ելանէ 'ի տեղւոջէ իւրմէ
ուր զետեղ առեալ էր, ընդ միացեալք զօրք իւ-
րովք անկանի փայտատակին յապահովն առ տէր իւր
Քերիմխան. Նաև այնու հնարէ եկեալ Համանխան
մեծաւ յաղթանակութեամբ մտանէ 'ի Թէհրան
քաղաք. և տիրէ իսկ յամ սահմանաց նորա.

[illegible]

Թուական Հայոց	Թուական Քրի

Սորդ յորժամ զայս Շի խաղինխան առ Քէ-
րիմխան, և ծանուցանէ նմա զպարտաւթիւն իւր-
եանց։ Նա խոյզ և խոյզ հրամայէ գործավարաց չինել զ
պատնէշս և զմարտկոցս՝ ի դուշմն զօրնապատս ըն-
դէմ, Հասանխան փոխանակեցին։ Սորդ՝ իբրև մեր-
ձեցան փոխանակիք առ բանակուն նոցա, մօտալուտ
յաղթութիւն լինելոյ ետուն ընդ որոց զՃակատ ռազմ-
ի մեծամեծս քաղցրաշունչ յօդուց գարնանայլին կը դա-
ձայնին։ Սակ զօրք Քէրիմխանի հեռանեալ բաժնեց-
ցան զհնմանէ, և ոչ որպէս երեկին և զեռանդն քա-
ջալերի առ յաղթութիւն ընդ թշնամեացն խոյս խառա-
կէս մարտնչէին։ Ասան զի զդաշնակին տարեորս
[illegible] պատրաստէր նորա առ յառաջ բաշխեալ զօրաց զն-
[illegible] յոյժ Ճշդիւ, և սակաւաձեռնութեամբ զայն
[illegible], և ոչ որպէս յառաջն առատաձեռն
[illegible] ձեռնտուեալ [illegible], նմին իւրի խոյզ և խոյզ
[illegible] զնմանէ, և զկորուստ և զսն յաջո-
ղութիւն [illegible] մէջ խռովութեալ խորհէին։ Յայն
[illegible] մարտք հրաշակերտ զօրաց կամակոր
[illegible] դարձուցին զերեսս իւրեանց ընդ հրամանս
[illegible] ընդ որս տալոյ զմարտ։ Զայն ՚ի յորոց [illegible]
[illegible] և ապարասան զդարան կալեալ, խոյս դէտ ե-
[illegible] զհրաշամնս իւր դէպ ուղիղ ՚ի Քէրիմխան
[illegible]։ Զօրաց ընդդէմ ՚ի դիպուածոյ իւր ժամա-
[illegible] թիւրեալ զՃանապարհս իւր՝ դիմէ ՚ի գ[illegible]
[illegible] նորա, որով ՚ի քեանի զարկեալ գեղ-
[illegible] սոսկալի։ Խոյզ մտերիմ ծառայք նո-
[illegible] և [illegible] նորա
[illegible], յորոց վերա մերձ ընդ մերձ խոյս հեծեալ՝

հասեալ

դերձ հաւատարիմք իւրով, և դոյզն մի գնդաւ ան- Թուին. Թուին.
կանի մնացական 'ի Տերոզ քաղաքի : Իսկ այնու հե- Հայոց Վ.Դ.
տև հոգայ խաղաղ Հաստատեան ընդ ամ բազմութեան
զօրաւն 'ի տեղւոջէ բանակին' ելեալ մտանէ մե-
ծամեծօք և շքեղ դաշտացն Խորասանի յարապահան
քաղաք : Այլ յետ ոչ բազում աւուրց' զորս ձմե-
ռեալ յայտնեցեալ և ձանձրացեալ զամենեսեան ա-
ստահասարակ ստացեալ, և ամրացեալ ի հայկազեան
զաւթեանն : Այնուհետև յարձակեալ խաղաղութեամբ
և շինութեամբ 'ի Համադանայ անտի քաղաքայն մի-
ջնորդաւ, և կոչ առնելով և սաստիւ մի զնովաւ իւր
պատրաստէր պաշտպանել նմին իշխանութեան :
Իսկ Հասանեան այսպէս իւր արշաւեալ և ձգեալ
զկար, զօրութեամբ իւրոյ, 'ի նմա յօժարեալ, ա-
նուանեալ մեծագոյն սրբոյն պարտ էին յերկարա-
ծեաց ամսոց' ընդ նա հանդերձ եկեալ' աշխարհին
կրկին զօրաժողով լեալէ յարձակմանց' և յայնմ աշ-
խարհ. որպէս իւր զգեցեալ ամենայն թագաւորին
մեծամեծաւ իւրով. և արդ էին կամք բնակ 'ի փրկութ բա-
զմաց քո, առ 'ի յառնել զօր անցեալ փրկութեան
'ի բէրն եղելոց որ 'ի յորմէ քաղաքի մնոյն ոմն կ
առնել հանգստեան զբաղմունս թեւն զօրաց իւրոց,
նորիք հանդերձ յուղարկեալ հօրն լաւագոյն, և եր-
ա պահպանեալ թագաւորաց հասանէ քաղաքն իւր փրկութ
ոչ տալով թոյլ թշնամեաց իւրում 'ի յաշխարհ առ-
ու թեամն իւրոյ առնել իւր մնացորդք :

Յ.

Յորում տառանօրինակ ընթերցուածք Դաւթի Անյաղթին, յաղագս թուականին թուոյն
հան, և ընթերցուածք Մովսէսի ու ընդ Հոռոմոց, և այլոց ազգաց Հայոց Քէ
հրովարտակ նորա։ Գլուխ ութսներորդ Ը։ Ց։

Եւ իսկ էր Ագաթանգեղոս, 'ի ձեռնադրելին
այնմիկ՝ յորում տեսանէր լինել է առաքինութեանց հա-
մախմբեալ քան զքեզ, և զնոյն 'ի քաղաքին իւր առ 'ի
յաղթանակել զնա 'ի բէն. Այսոր խոստովանեալ զասա
իւր 'ի շաւղաց իւրոց՝ զպարգևաւորեալ զերեւս իւր
հանդէպ սպասաւորաց. որ անդ էին արժանի սրբու-
թեան իսկ զօրութեան [illegible]՝ յաւելոյ սրբոյ խոյանալ՝
[illegible] սկսանմամբ Տէրն առնել վերստանալով. Այր
[illegible] քանիցս այնպէս նմանեցն՝ այս տուն մարզպանութեան ի
քաղաքէն ու բանն Դաւթէ երկաթի՝ որ էր այլ խնամն
առաւելութեան. և լինէր ուստի 'ի քաղաքէս ընդ Ֆա-
[illegible] պատմագրութիւն իւրոյ զնոյն գետ 'ի
[illegible] քաղաքս։ Այր կամէր նուաճել զբարդն մի
ամբար, որում Հոլովս զնա առաջինն, որոյ զգա-
[illegible] թէ՝ էր կոյս ամենայն մի։ Իսկ մինչ զեռ կա
պատուեալ պաշտեալ անէր զ[illegible] այն այն ամրութեան
զայն հաստատունն և առ բանակս նորա իրս և զմիայն
իւն փոխորդեալ և մարտնչապատեաւ ժամանակ։ Այր
[illegible] նարտ երկրին կողմանքն Ենդ միմանս, և 'ի
վճարման մարտին՝ սպասն սպառ պարտի Ագաթանգ-
ելոսաց նորա։ Նոյա ձողոպրեալ 'ի [illegible] նորա՝
[illegible] միայն փախստեայ անկանի 'ի բաբելոն առ բդե-
շխն նորա ընդ [illegible] սմանեաց։ Իսկ
զայս [illegible] առ բդեշխն հրաման 'ի կոստանդ[illegible]
[illegible] 'ի բաց որձանալ զնա։ Իսկ ապա Ագաթանգեղոսն
մե[illegible] անտի զնոյն 'ի սահմանս բաղիշու. որ հնա-
րիւք [illegible] ձեռն զայրել եղև 'ի վրաց. մատնեցաւ 'ի ձեռ-
ն ս զհաստատութիւն, և զնոյնեալ եմուտ 'ի սահմանս
այրարատեան աշխարհի։ Ընդ ապա հերձեալ արքայն
վը

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ–Арм.ССР

	Թուական Հայոց	Թուական Քր
վրաց զնա կենդանի մատնեաց 'ի ձեռս նորա՝ առնելով զնմանէ յետ կարի երդման առ 'ի ոչ սպանանելոյ Ազատխանայ։ Վասն սորա նա զյանցանս նորա շնորհէ ըստ խնամոյ իւր գթութեան սրտի իւրոյ, և առընթեր պահէ իբրև խորհրդական իւր մինչև ցմահ Քերիմխանի։		

Պատմութիւնք ութերորդ Գաւառաց Հայաստանեայց յաջորդաց՝ որ է Թուականս Սահակեան՝ 1206 : ՌՄԶ : և ըստ Փրկչին 1757 : ՌՉԾԷ : և զ այլն պատմէ որ ... ժամանակն ... զ Թագաւորութեան նորա և զ ...

Պէտ՝ Իծ : ՌՉԾԷ . Թ : Գ :

Յորժամ յաղթէ Հասանխան Ազատխանի առնու աւար զկապուտ կողոպուտ բանակի նորա, և զայն իսկ բաժանէ յամ զօրաց իւրոց յղփութիւն և 'ի պարարտութիւն յորոց։ Իբր ընկեն անցեալ 'ի տնդուոջէն զայլ կոկին ամենայն յասպահան. առ որով՝ և զ կնի եօթնամեայ տարաձգութեան հինիցս սոյոցիկ՝ սով սաստիկ տարածեալ ոփուր ընդ ամ կողմանս աշխարհիս պարսից։ Որ ոչ ինչէր ընդ հատ քան զ սովն որ 'ի ժամանակս անուանն Յուստինեա կայ թուղթկոսի եղև զօրմէ և ընքն ողբալիր արտասուօք, և աղտալցաբար քաղցանօք վկայէ. զորոյ ընթեռնուլ յամ հատակաց յարատաու ցնցեալ կարեցուցանէ յաչաց լիքրև զ փոսկս ողբոց։ Իբր զ մերս խոլխոմոն նման զոյ գինւոյ առաւել քանզի որ. զոր մէ ոչ կարեմ լուսաբերս քան զ նա արտասել բան առ րամն որք զ մի ոս ունին բաղկանէ լայլ՝ որով կարեն լռալիր իմացուած իւր տեղեկանալ, և արտասուալից աշխարհի 'ի վերայ թշուառութեանց մե

1757 ՌՉԾԷ

Թուականն	Թուականն
Հայոց	Քն

Արեան այն եղեւ ՚ի մեզ առաւել՝ զի բազմացայն-
՝ որք մեռան սովով եւ կոտորեցան ՚ի սրոյ. բա-
ն, եւ այլք եւ կանայք, դստերք եւ տղայք մեռ-
ան եւ ընկղմեցան հրով ՚ի վերայ անհաւատութեան.
ընտանեաւք եղեն նոքա սուղ գնոյ ՚ի վերկանայոց
տարեալ թլփատեցին եւ օրինին պարսից դե-
. Ուք կամ զ՚ի նոցանէ մինչեւ ցայրդ զբազումս,
ոչ գիտեմ . իսկ Հասանխան զկնի անցման
եղանակին, ընդ յաւուրս գարնանոյն եկեալ
՚ի պաշտօնս իբրեւ ուխտուն հազար զօրօք ՚ի մէջ
ամենայն ժամանակի հազիւ հազ հասանէ ՚ի սահ-
Երեւանայ մեղմաբարոյն ընթացիւք, եւ պատեալ
յամ կողմանց զՇիրակ քաղաք . Բայց նախ
զՀասանիլ Հասանխան առ Շիրազ՝ Հրամայէ
հնձել զամ արտօրեայն ցորենոյ թմարց
ափլտակտակոյն զայնս . զի չէր իսկ տակաւին ժամա-
նակ հնձոց : Զոր փաղփաղակի ժողովեալ զկանա-
չարմայլ զօրացն ՚ի դղեակ անդր . որով իսկ զժող-
վրդսն Շիրազայ, եւ զզօրսն նորա յղփացեալ յօր-
կերակրաւք՝ եւ զարմանեցան, եւ ոչ երբէք իսկ
կրեցին զփոխանն նեղութեան : Իսկ Հասանխան զկնի
պաշարման Շիրայ քաղաքի ոչ յուսացեալ գտանէր զ
կերակուր զօրու բանակին, զի էր իսկ յոյժ սղու-
թ իւն հացի նմա զի՝ եւ քէրքիմխան զշէջապատեալ
զօրէից հունձան խուզեալ էր, որպէս եւ զօրմէ
խնդրեաց արդեօք եւ յառաջին այն բազատրեցաք :
Որոյ աղաչէ պարսս փարկուցեալ նմ յուղարկել զ
՚ի հեռաւոր ցորիս ՚ի հնաւուրցն սահմանս Շիրազայ առ
հաղար ցորիս ՚ինոցունց ընդպար պարենի բանա-
՚ի բերել անհնարին . Արդ եւ զ իւր զնացից ցորեոյն սո
կի զօրուն : Նոյն եւ զ իւր զնացից ցորեոյն սա-
կողմանց բազմակի սահմանաց փառս ռոռՃկի կերակ-
րոց . Նմին իրի իսկ եւ իսկ յղէ նա զՔ. ի խալեփան
հանդերձ շնդաւ մով, առ ՚ի կալնուլ զկիրՃս դար
ձի Ճանապարհաց նոյա : Որոց գնացեալ զօրինուլ հա-
ձու

Թուական Հայոց	Թուական Քր.

նապարհաւ հասանէին զուարճութեամբ․ եւ յորոց վերայ հա-
սեալ յարձակեցան՝ յորժամ բերէին խոկ զբեռինս
իւրեանց լցեալ ցորենով եւ գարեաւ․ Իսկ քշեալ
վարեցին զնոսա զամենեսեան մինչեւ անդր, եւ հապ-
ճեպ տուեալ շտապ խուճապանօք մտանել ՚ի շերտս
անդր մուծին։ Արդ ոչ սակաւս եղեւ զորդ ապ-
խուլթիւնս, այլ բազումս եւ անթուելիս․ բազմ ապ-
աւել քան զառաւել առատացեալ բազմութեան շտե-
մարանք ցորենոյ, եւ գարւոյ։ Եւ այն՝ որ չափ ՚ի շի-
րայ զօրականին, ժողովեալ էր՝ եւ փոխմանք զօրաց
Քրիստոնէից, այնչափ բազմացաւ եւ զօրք հասանելիքն եւ
եւս անհնարին առատապէս ապրանաւորս։ Իսկ բերե-
լոյ ՚ի լոյ հաւաքել եղեւ ՚ի բանակին առ ալյուրն՝ յո է
զպարէնս կերակրոյն զոր բերէին ի բանակն շինական
յափշտակեալ տարան ՚ի շերտս քաղաքէ․ Իսկ զի օր.
հասանելին յոյժ նեղութիւն կրէին եւ լքեալք ՚ի սովոյ,
գնացեալք առ հասարակ պատերազմ պաշարեցին զաւ րհ
զհասանելիւնս, եւ հալածեալ զ՚ի ներքուստ լինէին
կերակուր ՚ի պէտս կենդանութեան․ Իսկ նորա
տեսեալ այնպիսի խիստ անհնարին զարգեւս ապա-
կուսնաց փառաւորեցին, որոյ փառք իշխանութ. տարածեալ
բազ հաճոյապէս զօրաց իւրոյ՝ բառ նորօք հանդերձ
եկեալք ՚ի մի ժողովեալ գեղեցկագոյն ժամու՝ գոտի
եւ ծածկութ եւ յանկարծակի եղեն խոկ․ յերիվար
սրաձունիչ՝ եւ օգտակարին, որովք հեծեալք վաղվա-
ղակի յառաջ երկուս ՚ի սպահան ժամանեցին։ Եւ-
բանօք խոկ հասանելեան՝ թիւկեալ զ մեկուսի հարա-
թեան մնացեալ զայնք զհնարս իւր նենգաւորութ
ատելութեան յոյժ ատրպատ. պաշտօնեայ զաւակ հարկին
՚ի ժողովեցոց սպահանու, զի մի (ասէ) խռովեցին եւ
ծանեցին զպատուիրս իմ․ Իսկ ապա խոկ ՚ի նոյն գիշե-
րի գաղտագնացութեամբ ինքն եղեալ ՚ի սպահանայ նոր-
ոէ ՚ի վերայ ձիոյն, եւ զնա աշտանակեալ արշաւէ
դէպ ՚ի թէհրան քաղաք․ իսկ այնորիկ զօրք՝ որք ՚ի

	Թուական Հայոց	Թուական Քն
բանակին անդ՝ Մեծայն․ յորժամ ծագեաց արեգական		
զ․․․ նշուլից նորա 'ի կերկիր՝ նոյն ժամայն իսկ		
ծ․․․ացեալ Հիւսացին զփայլուսն առն տպիրատր		
Հասանխանի ։ Ուստի զկոյն տաճկաց գնան միայսն		
ա․․․քին 'ի շերտ առ քերիմխան և մասնեան դանձի-		
նա իւրեանց 'ի ծառայութենէ նորա, Այս քէ-		
րիմխան փոյթ ընդ փոյթ արձակէ զՀէխալեխան		
հարր սարասեալս իւր քաղ․ նախուռն հրամանաւք. և		
յոյնախուռն հեծեալքերով զհետս աղտյս Հասան-		
խանի։ Որոյ եկեալ յասպահան յերկուս աւուրս. և		
այս անոր փութացեալ չառ է խաղալ 'ի Թեհրան։		
Իւր զետղ առեալ նստէ զալարն՝ մինչև ․․ որ		
իսկ էհաս քերիմխան։ Իսկ Հասանխան՝ Թեհրանայ		
յառաջ խաղացեալ 'ի մազանդարան, անդ կրկնակի		
ժողովէ զզաւրս, և զպատրաստութիւն ամենայն յար-		
դարէ։ Իսկ այս քերիմխան ոչ կեալ քաղաք աւուրս		
եկեալ 'ի Հեռուն նոյն առ կողմանս եղեալ 'ի		
Թեհրան․ ուր իւրքն ․․․ դեալ զկոյս առնու՝ յղէ զ		
Հեխալեխան ընդ դէմ Հասանխանի։ Որոյ գնացեալ		
'ի մազանդարան հանդ իպեկեան իւրեայ․ ուր իւրքն		
իսկ հաստուցին զ․․․ իւրեանց, և 'ի վճարել իւ-		
րին 'ի պարտութիւն մատնել Հասանխան իսպառ		
սպառ յերեսաց նորա։ Նստաւ իսկ կամեցաւ ձող-		
ուրիլ փութայոյն ընդ ձեռացն 'ի բարդաքն իւր մե-		
կան՝ և ընդ աճապարելն նորա՝ Աստուած նմա բար-		
կութեամբ գողցես ըմբռնեալ ընկլուզի զ ձին մինչև		
ընդ կէս անձին նորա 'ի կարակնամ ինչ մորեաց։ Ա․․		
րմանք 'ի ծառայից իւրոց՝ որք ընդ․ մեռանի առ որ-		
կայն․ իսկ յետ գնացեալ հասեալ սրով զգլուխ նորա։		
Ուստի Ածայն տեսչութեամբ իւր եղև արդ ոք 'ի		
վրէժխնդրութիւն չարեացն այնոցիկ՝ զորս անգր-		
թութեամբ և անողորմ խստասրտութեամբ ներգոր-		
ծեաց 'ի սպահան ընդ ազգս պարսից, և առ խղճալի		
ազգս հայոց։ Զի 'ի նորա էր անհարկու թագաւորէն		

առ

Թուական Հայոց	Թուական Քր.

առ որ եկեալ զանպատմելութիւն, 'ի ձեռաց նորա
ազատեցաւ. իսկ աստուածոր տուեալ 'ի ձեռս [illegible]
ծառայից իւրոց' սատանայի գլխաւորութեամբ Սմբատայ. զգե-
ւոյս բռնաւորին այնորիկ ցուցեալ չերկիւղիւն,
նա յոյժ խնդութեամբ վաղվաղակի յղէ 'ի թէհրան
առ քէրիմխան. Որով գրեալ է' ոչ սակաւ ցնծութիւն
և շնորհակալութիւն եղև ընդ հնազանդութեան պար-
սից. զի բարձաւ դժնդակ և չարագոյն ամ, արիշտ
բռնաւորն 'ի միջոյ. որով առ հասարակ ծնունդք
աշխարհին պարսից սատանայեալք և խռովեալք. և
'ի կէտ ծայրագոյն թշուառութեան ժամանեալ էին
Ուստի 'լուեալ զսատակումն նորին' զմեծահամ-
դէս ձրագալոյցս առնեն' կատարելով զտօնախմ-
բութիւնս ուրախականս 'ի բազում աւուրս. իսկ այ-
նու հետև գնայ չերխանիխան' զբազում քաջարա-
ռից նահատակութիւնս առնելով 'ի վրկան. մարդ-
[illegible]. յոր մտեալ առնէ զսաստիկ կոտորած [illegible]
և զարեան ձրապղեալ' մինչև զնոսա ամենեսեան ձն-
շէ ընդ ձեռամբ. Սմբատ յորոյ վերայ կացուցանէ ոս-
տիկան 'ի հաւատարիմ և 'ի մտերիմ [illegible] իւ-
րոց և ինքն առեալ զկապուտ կողոպուտ, և զգան-
ձըս և զամ[illegible] նորա դառնայ 'ի թէհ-
րան առ քէրիմխան. և ընծայէ նմա զամ, և զմա-
յրն բաժնի իւրոյ ընդունի զնմանէ.

Թէ զինչ [illegible] գործեաց Ալէքսեան [illegible] որ [illegible] 'ի
Քէրիմխանէ [illegible]
[illegible]

Արդ' յետ բազում աւուրց ընդ յանկարծակի' յորժամ
գնաց Հերակլեան 'ի [illegible] զհետ Հասանխանին.
յայնժամ կարգէ քէրիմխան մարզպան զԱլէքսեան

Ալ

․որէր ի դրայր զԷ․քերիմխանի, և խորհրդակցայր Քէրի-
մխանի ։ Քանզի մայր նորա՝ զկին մահու առնել ի-
րամ ի ղբօրէն այդ՝ առնու զնամակ կնքեալ
էլեալ հայր Քէրիմխանի․ զի էր կին եղբօր իւրոյ
․․․ մնալոր օրէնք պարսից կարգաւ լոյն թեան ։ Որոյ
եկեալ յառաջագոյն յայժ Ճահանդակէս փորձէ զ բարե-
փառ հանդէս շինութեան ։ Իբրեւ յուռուբս ժամանա-
կաց զորս մարզպանութեան՝ այր անձ ժանդ և ժրագ-
լից․ էնայ բռնութք յափշտակէ զամենայն ի շու-
րջէն ինչս առաջ վաճառողէ յաւելու հատուցանել․
նմա զգինս սոցին ։ Եւ սոր զայրացեալ տեառն սեփ-
ականացն զամբաստանեալ զԱսվաղալխան՝ յանդորրն յառ-
աջն Ալ․ֆիխանին ։ Իսկ նա կոչեալ նորա ասէ․ ոչ
պատուիրեա խս արդեօք յաղագս ատամութենէ քում, զի
բռնութեամբ յափշտակեցեր զամենն ի խեղճաց
յառնելս այսորիկ․ մի թէ զանհնիկ ոք իցես, և կամ
յափշտակող զի այսպէս առարեր ։ Արդ՝ այն այր ժար-
ժամ լուեալ զբանս զայսոսիկ ի բերանոյ նորա, մի մ-
ա․․ալ ի ցասմամբ արձակէ զատրճանակն ի վերայ նո-
րա, և սպանանէ զայրդլխի արդարակորով և հեզահամբոյր
զիշխանն, և զաղգականն Քէրիմխանի ։ Այս իսկ
զԱսվաղալխան փախստեայ ի սպահանայ ի տեղ-
ւոյ ամբարտաւան զօրեալ խմբեչի․ բայց կեայ լմբռ
նեալ՝ սպան զնա Քէրիմխան ։ Այս առ ․․․
առ ի յքնէն վասն այնորիկ տեսեալ եղև․ զի ծա-
նիցես և խմացիս թէ՝ Ճշմարիտ զոր ասէ մարգա-
րէն Եսայի թէ Թագաւոր արդար տիրեսցէ․ և իշ-
խանք իրաւամբ դատեսցեն ։

Թէ ոյք էին գնաց Քերիմխան 'ի ...՝ հայոց ...
և հան որպէս ըմբռնեցաւ Ֆաթհալիխան 'ի ... Քերիմխանէ :
Գլուխ երրորդ ԺԱ :

Թուական Հայոց	Թուական Քրի

Սակայն զի մինչ Քերիմխան կայր բանակեալ 'ի Թեհրան քաղաք զկնի յաղթութեան Հասանխանի լոյ զվտարանջութեան Ֆաթհալիխանի որ զկնի ձեռբակալ լինելոյ աղատխանի Տն իւրոյ 'ի վերայ ինքն եմուտ 'ի յորմի քաղաք ամրացաւ, և սպառնացեալ թերևս ածել զնմանէ : Աւստի՝ համախմբեալ զօրք խաղայր հրէէ 'ի Թեհրանայ, և յուղևորեալ գնացեալ ժամանէր 'ի սահմանս ատրպատականայ. ուր առեալ Խակատ մարտի ընդ Ֆաթհալիխանի, յաղթեին նուազող Շեխալիխան որէր սպարապետ կարգեալ 'ի վերայ ամ պարսից զօրուն հեծելոց 'ի պարտութեանն : Սակայն յապա խոյ զէքիխան ոմն որէր խորդակաղայր, և հօր եղբօր որդի Քերիմխանի՝ որէր կարգեալ նահապետ և կոմս 'ի վերայ հետևակազօր գնդից, սա ատեանին քաջութեան իւր ցուցեալ՝ զհամայն հրացանաւորս 'ի մի վայր կուտեալ զամենեսեան զնոսա հրամայէ 'ի մի հաղ թափել զգնդակս հրացանաց 'ի վերայ թշնամեացն որպէս զկարկուտս հրախառնս. և զկայծակս հրածինս : Որով այնու հետև խոյ պարտեալ փախեալ եղև Ֆաթհալիխան զոր ձեռբակալեալ տանեն առ Քերիմխան. և նա շնորհէ նորա անդ զկեանս, և ոչ ինչ իմիք մեղանչէ յանձն նորա : Բայց զյաղթանակ մարտին տան ոչ խալիխանին՝ ոչ ինչ գրելով զպարտութիւն զէքիխանի. վասն որոյ զայրացեալ ցասնու՝ և հատուածեալ բաժանի. Քերիմխանէն գնայ թափառական 'ի սպահան :

Վ...

Վասն ազատութեան Ջէքիլխանի, և չար գալստեան Քէրիմ-
խանին յաղագս և հոգաբարձութեան Հնդ.

Գլուխ երկոտասան երրորդ. Ճ Ի Զ.

Թուական Հայոց	Թուական Քրիստոսի

Ի ամ՛ի 1762: յամի սոսան գայ Ջէքիլխան համարձակեալ յասպահան քաղաքն, և ընդ վզեալ վտարանջի զՏանն իւրն Քէրիմխանայ, և նշ-կոչեալ արքայ համարել զհրամանս նորա. Եւ ապա կորի-խստաչոյն հարկապահանջութեամբ կեղեքէ և տա-ռապէ, և կոչկոնդեալ աուրայութ զբնակիչս Սպա-հանայ, և չքնաղոյն զաւառաց նորին մնացական մէջ զ-ջուղայի Հայոցս: Սորա յորժամ լսէ Քէրիմխան զնո-րայն ապստամբութիւն՝ խաղայ կարդէ զպետս և զ-գունդպետս ՚ի վերայ սորա զօրաւորս և յաղթահարեաց որք ընդ իւրով իշխանութեամբ էին, ապա ինքն անցեալ ամենայն ստերազմութեամբ արշաւանօք գայ ժամանէ յաս-պահան քաղաք: Իսկ ընդ լսել Ջէքիլխանի զգալու-ստն նորա առ ժամայն խոյս տայ ՚ի քաղաքէս, և հալածեալ աստանդական անկանի փախստեայ ՚ի հայրա-կրող քաղաքն ՚ի Խօռասան: Այլ Քէրիմխան զօր մեծ գումարեալ՝ տայ ՚ի ձեռս սպարապետ Նազար-խանի, և զկնի յղէ Ջէքիլխանի: Որոց գնացեալ առ նոսա ժամանեն՝ և զՋէքիլխան ձերբակալ արա-րեալ բերեն առ Քէրիմխան, որոյ տեսեալ զնա՝ զ-ապստամբն նորա նեղէ կշտամբով զյանցանս նորա, բայց պահէ առ ինքն մեծաւ զգուշութեամբ և անար-գանօք: Իսկ զայլոց որք հրապարակեալ էին զնա իշխ-կն թշնամեան վասն, սպանանէ զամենեսեան:

Վասն

Վասն եղելոց երեւելեաց որ յարուցան առ Քերթողին ։
Գլուխ եղերական երրորդ . Ժ . Գ . ԺԹ .

Թուական Թուոյն
Հայոց ՔԷ

Մինչ տակաւին կայր Քերթողն 'ի սպասուն
'ի ժամանակի անդ յորժամ այլք ամենք ժողովք' առա-
ռաւօք' եւ ամաղթարդիւնք, որոց անուանքն Թէոփաքիտոս,
միայն ասէլն կոչեր . Նենգ գործեալ զ...ածան
ուլթեանք ընդ 'ի ... զառեցին այսպիսի
ինն Հնարիւք կորուսանել զՆա ։ Քանզի 'ի սանեայ
քաղաքենացն յոր լողանալոյեր Քերթողն' անդ առ-
արին զծակ ինչ Նորքա... զի ատամ... խակ Հարկա-
նիցեն զՆա յՆաւակս Հրացանի եւ սպանիցեն ։ Այլ եւ
Քերթողանի 'ի բաղանիսն անդ' ետեսանէ զծակն 'ի
ջուր ... սանեայն, որով զգուն ինչ նշմարել ձա-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Թէ

Թէ որպէս [illegible] Փաւստոս[illegible] ՚ի [illegible] ։ Պատմ՝ [illegible] ․ Ժ Դ ։ 14 ։	Թուական Հայոց	Թուական Քրի
Ժամանակին յորում գնայր Կէրիլիոս ՚ի սպաս-անայ ՚ի սահմանս խուժադուժի ընդ ամ բանակաւն իւրով ․ [illegible] նոցա [illegible] ․ ․ Յայնժամ [illegible] Կէրիլիոս [illegible] ՚ի [illegible] ․ ․ [illegible] ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ՚ի Սիւնեաց աշխարհի , և ՚ի սահմանս [illegible] ՚ի յաւուրս [illegible] ։ Յետ Հայոց , մերձ ՚ի յաւուրսն [illegible] ։	Վ [illegible]	

Վասն գնալոյ Քէրիմխանին 'ի [illegible] և [illegible] 'ի [illegible] ի [illegible]
[illegible]։ Պետրոս՝ [illegible] · ՌՃ · 15.

	Թուականն Հայոց	Թուականն Քի

Ե՛ւ զկնի այնորիկ Քէրիմխան մարզպան դնէ
յԱսպահան, զ Թամի 'ի հաւատարմաց իւրոց,
և ինքն չուեալ խաղայ 'ի սահմանս խուժաստանի.
որոյ ժամանեալ նուաճէ զամ կողմանս այնորիկ ընդ իշ-
խանութեամբ իւրով, և ամ աւարառութեամբ. և այլոց
աղէտս ոյք բնակիչք են նորա 'ի հարկի կացուցանէ.
Ապա գնացեալ մտանէ պերճ Խոնհանին էս փառօք 'ի
Շիրազ. և անդ դնէ զաթոռ թագաւորութեան ՌՄԺԱ ՌՃԿԲ
իւրոյ. և հնարիւք իմն նուաճեալ զնախարարս պա-
րսից. հնազանդեցոյց զ. ընդ իւրև. և վարէր խա-
ղաղութեամբ զթագաւորութիւնս պարսից մինչև
'ի մահ. Բայց ոչ կամեցաւ անուանիլ թագաւոր,
այլ խան միայն և փոխանորդ թագաւորի. Իսկ ա-
պա 'ի 1225 թուին արձակեաց յղէ զՍադ-
եղխան եղբայր իւր 'ի վերայ Բասրայ քաղաքի, տա-
լով ցնա և զզօրս բազումս. որոց չուեալ պաշարեն
զբերդ քաղաքին 'ի յամենուստ կուսէ, և զկերա-
կուր պարենից հատանեն մինչև ցութ և տասն ամիս.
Ապա լքեալ եղեն բնակիչք քաղաքին 'ի սովոյ զքա-
ղաքն 'ի ձեռս նորա. որ եկաց մնաց 'ի ձեռս պար-
սից' մինչև ցմահն Քէրիմխանի. Այրդ ' Քէրիմխան
վարեալ խաղաղութեամբ զթագաւորութիւն իւր
մեռանի. ՌՄԻԵ. ՌՃՂԸ. Որ և թագաւո-
րեալ ընդ ամ ամս. Սա էր այր անձնեայ և թիկ-
նաւէտ. հզօր և աջողելի, զուարթատես և նազա-
բան. և 'ի խոսխանութիւնս կերակրոց' անչափ-
ութեամբ ուտելով և ըմպելով խորախանայր. Քան-
զի կարի չափազանց ըմպէր զօղի և գինի. բայց զխո-
հեմութիւն բանի մասին բնաւ ոչ կորուսանէր. Եւ
'ի

Թուական Հայոց	Թուական Քրի

իմիջոյ ամ ազգաց ունէր զ խնամս. գթութեան եւ առաւել 'ի վերայ քրիստոնէից. որով գրեթէ անչափական շինութիւն և քաղաքաւորութիւն ընդ իւր յամ ազգս. Նաղր' և ասել կարեմ թէ սա եղև 'ի [illegible] ժամանակս կրկնակի հեղինակ շինութեան և հաստատութեան աշխարհիս պարսից. մանաւանդ ապա Շիրազոյ քաղաքին. Իբր եւ' թողլով իմ զ հնագոյն թագաւորսն պարսից' համեմատեալ սա ընդ առաջի. Մեծին, առաւել գտաւ սա քան զ նոսա զօրութեամբ' իմաստութեամբ' և գթութեամբ. Իսկ բաղդատեալ ընդ Նադէր արքայի' սա յաւէտ գերապայծառ եղև քան զ նա. այլ միայն զ արդարութիւն, և զ չափազանց անգթութիւն նա առաւել ունէր քան զ սա. որով և աշխարհն իսկ երկիւղ բոլոր տեառնալ. իսկ զ կնի մահու նորա զոր ինչ եթէ եկր կամ այլ' առ յայս գրեցից' անուանիլ զայն երկրորդ հատոր, այլ այժմ վասն ժամոյս փութութեան' զոր ինչ զ ամենայն Չառեցաք հերիք լիցի
և բաւական.

Ահա կատարեցաւ զերկրորդ մասն առաջի հատորիս
Փառք քեզ Փառաց Թագաւոր.

Առաջի [illegible], զոր [illegible] [illegible]
ամսոյ 179 5է և հասուցաք 'ի կատար [illegible] [illegible], և
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'ի [illegible]
[illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

Հեփեսեան Գաղափարեան Հեծելազօրի Խանի Նորագեղեաց ի Գիրեան Յովսէփ
Աբեսիեան Աւետիս Նոր ամսոյ Նոյեմբերի այծ Աւետիս ի 597 ...
ի յՀաճեաց ամսոյ Նոյեմբերէ։

Ի ամի Տն 1780 յամսեանն մայիսի թագաւորութիւն ...
ւ թագաւոր մեծաւ պատրաստութ[եամբ] եկն ի խնդիր կռնաթաղելի
և հրամայեաց զօրացն ամենայն գնալ կողմանն և առ
մաշեալ զոր դիպանեն առաջի իւրեանց և սկսաւ արտաքսել ...
ընդ ամրոցս զոր առաջի իւր գտանիւր և հրամայեաց մի սպանել
վեց հազար զօրօք երթալ Մաշխադ քանդանել ամրոցն Գլոտ
նօքն և որդին իւր Թեկնա ... եւ լսեալ ի կերպս ամենայն
կոչեցեալն ամուր գոյր և մտեալ քաղաքն ... ինքեանն եկն
եհաս Զըթուր որ էր քաղաք մի մեծ և էր ի խանութն կրսաւր եղ
բօրն Նադիր Մահմադալի խանին կոչեցեալ Նադիր դօվլաթ աբդօլ
հա... որ սա եւս պատրաստութիւն մեծ ունէր պատերազմ տալ
և Նադիր թագաւորին առաքեաց միւս ի խօրասանայ իւր դեսպա-
նութիւն առ Նադիր դօվլաթ աբդօլհանգսան և հրամայեաց նմայ
տալ ի հնազանդութիւն դիմանալ պատերազմ մեծամեծս և նայ
ոչ հանձնէառ հնազանդիլ այլ եւ պատերազմ ամենեցուն լինէր
գտանիւր օգնութիւն ի խանս թագաւորս և կամ ի զօրս իւրեանց և ոչ
եղև ... քանզի ... ոչ ... ձեռնարկել վասն թագաւո-
րին զօրացն որ սիրեալն էին ... կողմն ... և հաստա-
տեալ ... պատերազմին և զօրքն սկսան փախչել օգնու-
թիւն ... անձարացեալ ... եղև ...
օրէ ... քաղաքին ... եկն առ Նադիր ...
քաղաքին ... ոչ եղև պատերազմ ... և ...
մի վասն ... և եղ ... և հրա-
մայեաց պահել ... և եկն որդին իւր ...
գնացեալ էր ... ամրոցին քանզի քաղաքապետն ...
քաղաքն ... և հրամայեաց որդւոյ
իւրոյ մտանել քաղաքն Զըթուր եկն ... սկսաւ կոտրա-
տել

ել և գերել. զողորմելի ժողովրդեանն անխնայաբար։ յորժամ
եհաս լուրս այս ի Մադրաս ի իշխանից աշխարհիս երագ լինի համարելին
մինչև եկին եհաս այլ լուր բօլթալից թէ միր սհաբն կողոպտեաց. քա-
ղաքն Մահմուդ բանդար այսինքն Պօրտօնօվօ և շրջակայ գիւղօր-
եայքն գերեաց բոլոր ժողովուրդն նաև և գերեցին քանի մի եւ-
ելի վաճառականք ք Մնէր Թօփիհանդրն և Մնհէր Լայքն ազ-
գաւ Հօլանդից և մնար Դոյին հարին ազգաւ անկլիացի և քա-
նի յարուստ վաճառականք հնդիկք և տաճիկք որ ։ և իսկոյն առաջ-
եալ եղեն կապանօք ՚ի բէնգալուր յորժամ այս լուրս ևս եհաս
Մադրաս իսկոյն դղրդեցան և եղև շշնջիւն մեծ և սկսան զօրս
համարել և պատրաստութիւն տեսանել այնքանի փութով որ
հնարն լինէր հրաման առաքեցին գունթուր կոլոնէր բէլէ որ
փութով թիկունս հասանել և նա յորժամ ընկալաւ լուրս զայս
իսկոյն պատրաստեաց զօրս իւր իբրև չորս հազար հետևակք քա-
նի թնդանօթով և այլ ևս մեքենայիւք մեծաւ պատրաստութ[եամբ]
փոյթ ընդ փոյթ եկին եհաս Նէլուր յորժամ լու եղև ժամանիլն
նորայ ՚ի Նէլուր մեծ Սպարապետն ջնրալ Մանրօն մեծաւ պատ-
րաստութեամբ ելեալ ՚ի Մադրասու առ թշնամին իւր մինչև եկն
եհաս կանջիվարամ և սա ունէր հրաման ՚ի խորհրդարանէն Մա-
դրասու որ ջանայ միաբանիլ ընդ զօրապետին կոլոնէր բէլէ որ
կանջիվարամայ Սպարապետն մանրօն հրաման առաքեաց առ նա ջ-
նրալ բէլէ զգուշացուցանելով նմայ թէ այս ինչ ճանապարհաւ
փութայ և եկ զի միաբանիցուք միաբանիցուք միմեանց յորժամ
ընկալաւ հրամանս այս ՚ի Սպարապետէ իւրմէ փութացաւ ՚ի բոտի
իւրում կամէր փորձել զբախտն իւր ոչ յանձն էառ նոյն ճանա-
պարհն երթալ զոր հրամայեալ էր մեծ Սպարապետն իւր սխալ
այլ ճանապարհաւ երթալ քանզի կամէր լինել միանակ տանել
զանուն մեծի յաղթանակի մինչև եկն եհաս Թայքուր փուռնբէկ
որ ութն մղոն հեռի էր մեծ բանակէն որով հետև լրտեսք թշնա-
մւոյն [illegible] չորեքին կողմանս և ունէր զօրապետ բէլէն անդին-
էր. [illegible] և ծառատ յորժամ լուաւ [illegible]
[illegible] եղև իսկոյն բազմութիւն զօրաց աճապարեաց և եկն
[illegible] յորժամ ետես զօրապետն բէլէն շրջա-
պատեալ եղև ՚ի թշնամեաց հրամայեաց զօրաց իւրոց զի պատ-
րաստ

բանն լինել ժողովեաց զօրս իւր ի մի գունդ. եւ մերձեալ յիւրքն
իւրով յորդորելով մնացեալն ՚ի ճակատ եւ ամենեքին ասէին հաւատ
էր զի թշնամին իւր (կարծէր պատառ մի հացի վասն իւրեանց)
վասն մեծի փութալոյ իւրոյ ընթացեալ եւ կամէր կլանել զնոսա և
այնու այսպէս յանդիման լինել ՚ի ճակատ ՚ի խառնել ընդ միմեանս
՚ի մէջ մեծի պատերազմին հրամայէր եւ նա վառօքն ՚ի մէջ բանակին
զօրապետացն իւրէ վասնորոյ չվհատեցաւ բանակն եւ ոչ կա-
րացին ժողովել ինքեանց խնկելն Նապոլէոն հրամայ-
եաց հեծելազօրաց իւրոց փութալ եւ ընդ բանակին միջէ իսկ
զօրքն քաջացեալ փութացան մեծաւ խնդութեամբ եւ առաւել կա-
կածանօք ընդ նոսա մաշել եւ զօրացեալ բեկեալ քաջալերեալ զօրն
իւր վերստին ճակատ յորդորելով ընդ խմբեալ լինել մեծաւ աւն
ունելով մեծի Սպարապետին թիկունս հասանել իւրեանց որք
մեծ Սպարապետն առաջնորդ գնդին մի զօրաց օգնութեան միջոց
ժամանելոյն նոցայ յոյժ նեղեալ էին զօրքն ձեռն բարձեալ եւ ընդ դիմա-
բեկեալն ընկալան մերս եւ այլք ոչ բռնեցան որք իւրեանց
նոքա եղեն գերեալք ՚ի մէջ զօրս հաղար զօրացն երեսուն այլ
հազար զերեալն փախստեայ գնդացին մեծ բանակն բոլորովին իւր
եւ նոքա մեծի Սպարապետ մնացեալ Ռուսացին սպանեալ յոյժ եւ
կայր ՚ի մէջ մեծի կատարածանց քանզի այն մեծ ունէր միաբանին
եւ զօրքն բեկեալ եւ ձախողակ բանակն իւր ոչ եղող երեւ այլ
միաբանութեամբն ընդ միմեանց կործեալ էր յաղթող զգունդ
բայց որով հետեւ պատուհասէր նա եւ ինքն Նապոլէոն
ասաց զի թշնամիքն յոյժ բազում են եւ ոչ հնար յանդիման լինելոյ
իւր ընդդէմ թշնամեաց խորհէր հնարել զի թագաւորն ինքեան
եւ մնացորդ զօրքն իւր մնասցեն լինել ՚ի յայտ զ...
զօրապետն Ֆրանկստանոյ կուսակալն Մուսի Փիլիպէին փու-
թացաւ առ Նապոլէոն բանակ և ասաց գնա թէ, ... ժամ
եւ երջանիկ հրամայելով զօրացդ պատրաստ լինիցին ...
երթալ ՚ի վերայ Մոսկովայ քանզի Չէրնոն գիտեմ զի ...
Մոսկովայ ոչ ... բէ՝ իջեցուց ոչ որ ոք յանդիման լինիցի
մեզ մեք տիրեսցուք քաղաքին. ՚ի վերայ այս խորհրդոյն ...
Նապոլէոն բանակեցաւ ՚ի մէջ մեծի ... հրամայեաց
զօրապետացն պատրաստ լինիցին զօրքն եւ Մուսի Փիլիպէին եւ այլք
տակս

ռակայսակաց պատերազմաց. լինէր ընդ [illegible] խորհուրդ խօսս միոյն [illegible] ազգաւ
Յունական կոչեցեալն [illegible] լայն. ասաց [illegible] Բահնդուրն. ոչ էր
խորհուրդն զոր [illegible] [illegible] լ է [illegible]. քանզի զօրքն
մեր այժմ վաստակեալ են [illegible] միայն հանգստեան. այլ
[illegible] եւ ի տոյժ. այսպէս հանգստեան [illegible] ի թողութեան [illegible]
[illegible] թիւնն եւ նոքա ի նմանէ [illegible] գրեալ [illegible] խնդ
[illegible] առ. ընդ այլ Մանուէլն [illegible] զոր կամին առաջա-
[illegible] ընդ դէմ [illegible] խաղ եւ [illegible] նմա մշտապէս
[illegible] քանզի ոչ [illegible] եւ յորժամ [illegible]
[illegible] Մանուէլն [illegible] եղեւ. [illegible]
[illegible] հանդերձ [illegible] եւ [illegible]
[illegible] որ մշտապէս [illegible] եւ [illegible]
[illegible] զօրաց, եւ զօրացն [illegible] լինիցին, եւ հր-
[illegible] եւ [illegible] ընդ [illegible] որպէս
[illegible] զօրացն [illegible] ամրարեաց
[illegible] ընդ [illegible] զօրաց [illegible]
[illegible] Չնկէէն որ էր [illegible] մի [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] հրամանաւ [illegible] զօրացն ըն-
[illegible] հրամայեաց [illegible] զօրացն ըն-
[illegible] Մանուէլին որպէս [illegible] մինչեւ [illegible] Չնկէէն, եւ ոչ
[illegible] ի մէջ [illegible] արձակեալ
[illegible] եւ [illegible] ի թող-
[illegible] եւ [illegible] զոր [illegible]
[illegible] հրամանաւ [illegible] այնու [illegible] զոր ինչ
[illegible] եւ խորհուրդ [illegible] ի մէջ [illegible]
[illegible] Մանուէլին որ [illegible] օգնեաց
[illegible] Յետ այսորիկ
[illegible] քանզի [illegible] Ար-
[illegible] զօրս [illegible] Ար-
[illegible] քաղաքին, եւ քաղաքապետն
[illegible] չորեքին [illegible] քաղաքին, եւ քաղաքապետն
[illegible] զօրսն [illegible]
[illegible] ոչ [illegible]. [illegible]
[illegible], եւ [illegible] պատերազմ [illegible]
[illegible] մինչեւ [illegible] գն-
[illegible] կոտորածն [illegible]
[illegible], եւ [illegible] կոտորածն [illegible]-
[illegible] Արկաթ,
[illegible] հրամայեաց զօրացն [illegible]
յորժամ [illegible] քաղաքն հրամայեաց զօրացն [illegible]
կողոպ

կողոպտել, և որ յերաէլի տեսիլս այսէր յոյժ սարսափելի՝ քանզի ոչ
լթէ միայն կողոպտէին, կամ գերէին անխնայս այլ և բարբարոսա-
բար որք զք տեղս որ գդանէին կանայք կամ աղջկունս դիւրաւ
և գեղեցիկս խլեալ բռնաբարէին յետ մաջոյից կամաց իւրեանց,
և ոչ ոք. էր որ հարցանէր նոցա լթէ՝ զինչ գործէք, և հետ դա-
տարելոյ աւարառութեան, կոչեաց զամ երեւելի վաճառականս
(ամենեքին մերկ) ընտանեօքն իւրեանց առաքեաց առ Բէնկլէր,
և Արնկիւլթան, և գրեթէ՝ կողոպուտն էր յոյժ բազում, քանզի
քաղաքս այս էր հիմնեցեալ վաղնջուց ժամանակաց, և էր Մայր-
աքաղաք բոլոր կոնալաանկի, և ունէր յարուստութիւն յոյժ մեծ,
յուսկ յետոյ սկսաւ նորոգել զքաղաքն գեղեցիկ կերտուածով, և
շուկայն յոյժ մեծ թէպէտ մայրաքաղաքէր ոչ եղև այսպիսի շինու-
ւածս գեղեցիկս, և յանդիման քաղաքին կայր այգի մի մեծ զոր
Նաւապ Մահմատալի խանն էր տնկեալ կոչէին բաղն. Նաւ-
լաքի այսինքն իննսուն և ինն լաք բայց հաւաստեաւ ունէր ինն
վարէր հազար ծառ ամբի Նաւապ. բաշխեալ րն հրամայեաց մի ոք
'ի.օ.ռաց, մտանիցէ այգին, և մի ոք իշխեսցէ հատանել 'ի ծառոց
եթէ ոք համարձակեսցէ ձեռն մի հատցէ մահու մեռցի, և ետ 'ի
վերայ այգւոյն լուտես պահապան զօրաց, և այլեգործս 'ի մէջ նո-
րա, հետ կարգադրելոյ զայս ամ բովանդակ կողոպուտն առաքեաց
'ի Բէնկլուր, և հրամայեաց ապստամբին պէրայն սպանել ընդ ամ
տեղիս որք բառ բարով իւրեանց լուլթիս կոչէին, և ինքն էառ
ընդ իւր քաջամարտիկ զօրսն շուեալ անտի դէպ ամուր քաղաքն
կոչեցեալ Վէլուր, որ քաղաքապետներ տիկլոպացի կոչեցեալ կօ-
լոնէր լանկ սա ամրացաւ 'ի մէջ բերդին, քանզի բերդս այսէր
ամուր, և անառիկ հիմնեցեալ եղև 'ի վաղնջուց ժամանակաց սրբա-
տաշ քարամբ և ռոպատիկ պարսպօք յոյժ գեղեցիկ, և ունէր խոր
և լայն խրամ լի.քն կոկորդիլոսօք այնքան բազում որ եթէ ոք արկ-
կանէր վէմ մի 'ի փոքրանն սառցալի գազանքս հարիւրաւոր վերա-
նալքէին_ իսկ Նաւապ բանդուրն բանակեաց շրջապատեալ քաղա-
քին երեւնն տայլին պատերազմ ընդ քաղաքին, և քաղաքապետ կո-
լոնէր լանկն քաջապէս պատերազմէր տեւեաց մինչև ամիս չորս
տեսանէր զոր չէր հնար պատերազմաւ առնել քաղաքին, կամեցաւ
քաջապէս փորձել զբախտն իւր., հրամայեաց զօրաց իւր, ընդ առ-
ջա

ցակլուսն առաւօտուն՝ պատրաստ լինելոցն ամենեքեան ելանել պա-
րիսպն ՚ի վեր և տիրել քաղաքին, և յորժամ եհաս արշալուսն
ջորեսին՝ կողմանց փութացան որպէս կատաղի գազան, մինչև մերձ
խրամն, և ոչ կարացին անցանել վասն ամրութեան խրամին՝ զօր-
քն առին, իսկ ներքսայինքն այսինքն կոլնէր լանկն զգացան, սկսան
աճապարել լմնդանօթս գնդակաւ արարին կոտորածս մեծամեծս
փախուստ դարձուցին, գրելով է կոտորածքն էին իբրև հինգ հազար
և անտի ելին ՚ի պարսպէն դուրս առին զաւարս նոցա յանդերձ
պաշարելովք. քանզի խուժանք ես էին ՚ի մէջ սղութեան, և կրկին
մնոյին քաղաքն վերստին ամրացան, բայց տրտմեցաւ Նաւաբ հինդ-
ղուրինվն կորուստն զօրացն, շուեալ անտի ՚ի կանջիփարամ, և անդ
բնակեցաւ յամուր բնիչ; և գրեաց թուղթ առ Ցակոբ Սիմոնս
(ժամանակակից պատմութեանս) և էր պատճէն նոյն այսպէս,
ցանկամ քեզ բարի կեցութիւն այժմ ՚ի մէջ բանակիս յոյժ ուրա-
խութիւն ունիմ երկրպագանն շաշայ վարդի ջուր ածել լոնդ առա-
քես վասն իմ նա և գրեսջիր արժողութիւն գորին զի առաքեցից
զդրամն յորժամ Նիկոլայ զթուղթս զայս խոկոյն առեալ ընթե-
ցայ առ քաղաքապետն մայոր ջան Վուլթն որ սպարապետն ըն-
դիմանախանձաշինս անգլին, ցուցի տեսանել թուղթն եհարց ինձ
վասն էրէ գրեցաւ կամ զինչ է պատճառ ցուցանելոյն քոյ պատա-
խանեցի այլ ոչ ինչ է ելթէ ոչ ժամանակի պատերազմի թէ չնորհն
տէր գրեալ է թուղթ ինձ և ես բնակիլ ՚ի ներքոյ պաշտպանութե
մեծի Բրիտանիոյ, վասն այսորիկ զինչ լինելոյ այժմ խնդրեմ ՚ի
ձէնջ զի տայցէք հրաման առաքել վարդի ջուրն որ նա ցանկայ խո-
կոյն ետուն հրաման քաղաքապետն մայոր ջան Վուլթն, և Սպա-
րապետն Ճնրալ Մաւրոյ, առաքեա նմա զոր ցանկայ բայց պատա-
խանի քեզ:, յորժամ միւսանգամ գտանես ՚ի նմանէ թուղթ կամ
լուր ինչ փութով աղդ առնես մեզ, և ելեալ անտի պատրաստեցի
վարդի ջուր առաքեցի որ և խոկոյն առաքեցաւ ինձ զդրամն, Իսկ
ապա հրամայեաց զօրաց իւրոց սփռել ՚ի վր երկրին աւարառութե
ան տեղիս, որ և ապականեցին գիւղին մինչև մերձ քաղաքիս, և
ազգային ժողովուրդն սկսան թողուլ տունս և ապաստանեալ ի-
րանց փախստեայ գային դէպ ՚ի Մադրաս, և անկաւ սղութի
մեծ ՚ի մէջ քաղաքիս, և ոչ գտանիւր կերակուր յայս ժամանակիս
այժմ

այլ եւ մեր եղեն երկու բանք, այսինքն մնան փոխանակման [illegible]
և [illegible] Ծնեալ, մնան յինչ առ [illegible], և մնան յինք
[illegible] ի [illegible] առ տեսանել պատիժ երկնային [illegible]
[illegible] պատուհաս[illegible] [illegible], քանզի [illegible], և մինչ
զ[illegible]. ի [illegible] եկին [illegible] մեր վասն որոյ կարգեալ. [illegible]
պատիժ երկնային, [illegible] որ ոչ էին ի մէջ մեր [illegible]
[illegible] զորս [illegible] հասարակ[illegible] [illegible]
այլ ժամանակին եկին [illegible] հանդերձ [illegible]
[illegible]
[illegible] ի մէջ [illegible] ոչ [illegible]
[illegible], [illegible] ի [illegible]
[illegible], և [illegible]
[illegible] ոչ [illegible], [illegible]
[illegible] մի առ ի [illegible]
[illegible] և [illegible]
[illegible] որ [illegible]
[illegible], և [illegible]
[illegible] որ և [illegible], և
[illegible], և [illegible]
[illegible], [illegible] որ
[illegible], և [illegible] որ [illegible]
[illegible] և [illegible]
[illegible] ի [illegible]
[illegible], [illegible] ոչ [illegible]
[illegible] հաղոր [illegible]
[illegible] մին օրն, այս ևս ոչ է [illegible] հնար, [illegible]
էին ժողովեալ որ չէր հնար [illegible]
վասն որոյ [illegible] ի մէջ [illegible]
[illegible] որ ոչ [illegible], և [illegible]
[illegible] որ չէր հնար [illegible]
[illegible], վասն որ յ [illegible], և [illegible]
[illegible] ի ձեռն [illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible] ոչ [illegible] հա[illegible]

այլ փառս ընկերին և համբարձեր վասն ազգաց իւրեանց .

Նոյեմբերի բարեկամ համարձակք վասն Ներկայ ազգաբանին Ընդ Երիտասարդն և զԱմենայն մինչև ցայսօր տպագրութիւն վասն ազգաբանութեան .

Մ

Առաջինս Դ. Ի. որ Ալեքսանդրոս խնդրեալ է յայտնաման ամենայն ընթ ազգ Հ. ամ թվ 1795 . փետրվարի 20 էն Հաստատեալ էր Հարիւր Հազար Ֆանամ վիճակարկութեան որ էր 2000 վիճակի զոհացութիւն . դե Հաշիւ և առաջնորդ էն եւ լինի կոչ Ա-Հազ . վասն այն աղօթական վիճակարկութեան բովանդակ փոխարկեցի և Հաստատեցի ըստ Համեմատ նորա Հրամանս յառաջագոյն եղ լինի .

ԼԻՃՆԿ ԱՐԿՂՈՒԹԻՒՆ,

Երեք Հարիւր Հազար Մադրասու եղեալ Ֆանամի

Ընթերցող Մադրասու Դուքն Ալեքսանդր

1000 վիճակք , բաժանեալ յերիս առաջինս

Առաջին

Զոր ունի Ներքոյ բաղդքն և ոչ մի զատարկ

1	բախտ	Երեսուն Ֆանամ	10,000
2	.	միլն 5000	10,000
3	.	1000	3,000
44	.	250	11,000
.	.	վերջին վիճակին գ գանելոցն	500

50 վիճակք բաժանեալ որոց արժանաւոր Նոյ Ֆանամ 34500

Եւկ

Երկրորդ

զոր ունէ ներքոյ բաղոտքն և ոչ մի դատարկ

1 բախտ		25,000
1		10,000
2	մէկն 5000	10,000
86	320	27,520
	վերջի վիճակն գտանելոյ ֆանամ	1,000
90 վիճակք բախտաւոր որոց արժողութիւննոյ ֆանամ		73,520

Երրորդ

զոր ունէ ներքոյ բախտքն և 600 դատարկ վիճակք

1 բախտ		50,000
1		20,000
2	մէկն 10,000	20,000
256	375	96,000
	վերջին վիճակն գտանելոյ ֆանամ	5,980
260 վիճակք բախտաւոր որոց արժողութիւննոյ ֆանամ		191,980
400 վիճակք բախտաւոր բովանդակն է ֆանամ		300,000

600 դատարկք զորքեն ՚ի յերրորդ աստիճանի

1000 վիճակք որ համեմատի մէկ բախտաւոր վիճակի $1\frac{1}{2}$ դատարկ վիճակ

Գինք վիճակաց

	առաջին աստիճանն ֆանամ	20	
	երկրորդ	60	
	երրորդ	50	
1000	վիճակք 200 ֆանամօքն բովանդակէ		200000
՚ի նմանէ 50	ելանելեն հանելոյ		
950	60 ֆանամօքն բովանդակէ		57000
՚ի նմանէ 90	ելանելեն հանելոյ		
860	50 ֆանամօքն բովանդակէ		43,000
	արժաւթով ֆանամ		300,000

Ցուցանէ միոյ վիճակի դիւցուք թէ Նումբրայ 20 Էգնեալ առաջա-
դրեալն եռևս հարիւր ֆրանս եթէ նորա վիճակն իւր ելցէ յառաջնոյ
աստիճանի զգանելոցէ շրջն քաշտնի քանզի անբախտ վիճակք ոչ
գտն ՚ի նմա բայց եթէ մնացէ նա պարտէ հատուցանել վարձուն
ֆրանս յաւելի ՚ի կերպայ առաջնոյն գնոյ որով կուսալոցէ անիլ
բախտ մինչ երկրորդ աստիճանի այլ եթէ ՚ի քանալն ոչ ելցէ
վիճակն իւր յերկրորդում ևս նա կրկնակի հատուցանել պարտէ
հիսուն ֆրանս յաւելի յայնց դրամոց զորս տուեալէ որով կուսա-
լոցէ պարգևանալ քաղցի միոյ ՚ի յերրորդ աստիճանի ։
Իսկ շահաւէտ ժամանակ մնչոցէ լինելոց քանիլն աստիճանաց վասն
այնց ժամանակ ունողացն վիճակաց հատուցանելոց յաւելի դրամն
և նշանաւորելոյ զ վիճակն ։

Իսկ հատուցումն վիճակաց հետ քանիլոցն երեք աստիճանին
հետ երեսուն աւուրց լինելոցէ հանելով ՚ի նմանէ հարիւրին տասն
Իժամանակի վիճակաբկութեան 1796 Նիւրհան ամսին լինելոցէ
Իսկ ամ վիճակք գնեցողք պարտեն ֆի միոյ վիճակին երկու ֆրա-
նս հատուցանել վասն ուղևորութ առնելոյ ։

[illegible]

Յայտարարութիւն

Որով հետև էն փոքր ծառայութիւնն ոյ Ցակոբ Ցարութենան
մատուցանումայ իւր համապատասխանութեան փոխանակ մխիթարական
քանի ՚ մասն ինչ իւրիք զանկատայ կարգումն և էն նուէրք յաւա-
քանիք թէ որ իւրոնց կարելիայ և առումայ նոցա ան յաւսայ ինչ
նարինութեան ։ վասն որոյ ունելով զանազան փորձառութիւնք գիտ-
թիւնն ։ վասն որոյ ունելով զանազան փորձառութեան ...
պատուութեանց ... եկեալ ՚ի դժուարութիւնէ անաջողու թեան
ժամանակս պարկեշտէ նմա այս ինչ ծայրայ այն մասունքս ՚ հա-
րիւրոց նախաբաժինն որ առաջ քանզ ոմանց իւրն գործ հրա-
մեանն ժամօթ լինելով բոլոր նեղեալ գրելոցս ՚ եթէ իւրեանց
կայեն թուայ ապայ թէ առաջնման առնել էն որ վասն իւրեանց
բա

բարի՛ համարեն, անպայման առնելով նմա՝ արտաքոյ բոլոր նախա-
գուշակութեանցս աղաւաղմանցն և պատահմանցն այսոցիկ ։
Արդ թէ ցանկանայ՝ կուսակալն ապրանք և այլն յուղարկել Յա-
կոբ Յարութիւնին ձեռն եթէ, չունենայ համապատես կամք և
կամ միաբանութիւն՝ ի հաստատութենէ նորին վր. գրելով
ծախել և կատարել որպէս և ինքն բարի համարեսցէ · ուրեմն
պարտէ նմա գրել, նոյն աղաւաղածն կամ օրէն գնումն ծախել կամ
բարձամբ վր. 100ին այսքան շահիւ կամ այսքան զարդով և
կամ իւր բախտէն նա և հակառակոյն զգուշանալ, որ ոչ միայն էր ,
սութեանցն, չկառնել ընդ միմեանս, որ խափանէ արգելուլ կամք
իւր պատուիրանն բարեպէս կատարումն առնել. վասն որ ի միանգ
գրումն իմ բախտէն օրէն գնումն շահաւէտութեամբ հանուա և
շուտով փախառեա, ընդունողն այսպիսի գրութեանց, չէ կարելա-
մամն խնամալ թէ որ խնդ արժան յետևել, օրէն գնումն շահաւոր
փախառելն, թէ շահաւէտութեամբ և որով կարգիւ կատարելէն,
եթէ բանն ապրանքատրոյ հաճութեամբն չէ ամբողջանա, յայն
ժամ՝ ի վեր կլշեալ զանազան բառէրից՝ որնոր յանելի համաձայն
իւր անհաճութեանն, այնու նախատինքայ գրում և երբեմն որ-
տունք վասն հեռացեալ մնալոյ այսպէս անխտականալի լինունց և
երկակերպ խնայողութեանց, հարկաւորայ համարում այսպէս յայտ-
նելն. նա և առելն, որ եթէ մերդենայես խառն պատուիրան գտ-
անի, յայնժամ առնելոյն այնպէս, որ բարի թուի լինի ։
Եթէ վասն նուազութեան փախառութեան գործոյ
և եթէ ի գաղտութենէ ապրանք էնոզ փախառապանոց, այժմ,
Յակոբն յարկաւորայ համարում իւր ձեռն կոմիսիոնի և կամ
կուսակալի ապրանքն և այլն աղաւաղուածոյն և յատկապէս յայտ-
նելն, որ որքան ապրանք և այլն որ իւր ձեռն յղարկեն փախառ-
ելով (բաց ի պատահմունք հանգ. լաւմնից) եթէ ցանկանան յատկա-
պէս նոյն փողով փախառելն, իւրն չէ կարելի ընդունելն. վասն
որ երկրակալն փախառապանոց կարողութիւն այժմ. դատ նուազ
նայ լռումն իւրն տեղւոյ նա և ժամանակաւ գնալն ևս՝ ինքն չէ
ընդունելէն յատկապէս խառնելն, վասն իւր առնելոյն. պահանջ
եալ, որով հետև բստ տկարութեան երկրակալնացս, առաւելեալ երկ
չառութենէ իւրեանց, կամ հրաժարմանն երբեմն ընդհանրապէս և
կամ

քամ փոխմանն և գաղման և՛ մի նմանոյ պահառ մեծ գառման. մի-
նչն եթէ ըստ իւր կարեաց և կամ ըստ խոստման ժամանակի, անդա-
րտաւթեամբ պահանջումն առնելոց՝ խոստմանեայ որ չի պակասե-
լեց. բայց եթէ այսպիսի պահանջմանէ ինչ կամ ինչ կերպիւ վնաս
որ պատահի վնասեցեալ իրաց դրամոցն բոլորին կամ բաժնին,
նոյն վնասեալ քանակութեան դրամի տէրն պիտի ընդունել իւր
կողմանէ լինելն առանց պատճառաց ըստ ժողովելոյ բաժինն և կամ
բոլորին վնասեալ իրաց դրամոցն մինչև ըստ պատշաճ իրանի տեառն
նորին կարգաւորութեան տալն եթէ վասն որոց պատճառի և ինչէ միջոց
ինչ արգելեալ մնայ նոյն դրամն նոյն արգելեալ աւուրց մուդդաթն
ինքն չի ընդունելեց տալն:

Նոյն որով հետև համապատասխանացն Յակոբին յայտնի չի
էր նորա առաջադրութիւն ուրեմն հարկաւորայ համայրում վասն
միաբանութեան նորայ այս ես յայտնելն որ որ ինչ ապրանք որ
այժմ կայ յինեբքեայ կառավարութեան իւրոյ և կամ. որ ինչ ես որ
մինչև առաջիկայ Նոյեմ 21 կէս իւր ձեռն բոլորին կատարում
ինքն այնպէս կտայ որպէս ելելայ մինչև ցայսօր այլ 1796 Նոյեմ
29 իցն յետ որոց որ ցանկանայ իւր ձեռն ապրանք և այլն յուղար-
կել պիտի գիտացած լինիլ որ ինքն այլ ևս կերպիւ կատարում
առնել չի կորող քան թէ յիւր նախադաշնակութիւնքն.

՚ի Մադրաս ՚ի Համբրոյ 30 և Յամի Տեառն 1795.

Համբրոյ Նիսոյ երկրորդ ին երեկոյեան մերձ 10 ժամոյն
սկսեաց աստ սաստկանալ հողմն անձրևօք մինչև 5 ժամ առաւօտն
մերորդ աւուրն կիւրակէի յայնմ միջոցի յայնքան սաստկացեալ-
էր մինչ զի բազում ծառք արմատախիլ լեալ լուսալեցոյց
յերկիր և նոյնքն զոր խորտակեալք էին աստ արագաստեալ ՚ի
փոխուստ եղեն որոց մին անկաւ ՚ի յամբք ՚ի մէջ լափուռն բայց
չէր այնքան սաստիկ թէև փոխս այս աստ որքան լեալն ՚ի մեր բնակոյ
գերդաստանն և ՚ի շանաբանն տեղիս այսինքն արկաղ վալաջափէթ չին-
կլփէթ սադրաս և այլն զոր բազում լեռ վլեցոյց և տունք աւե-
րեալ այլնոց և անչափ ծառք և այլք կործնս և առաւել քան զա-
մէն

մէն տրտմութեան. այս զի բարբառ ամենեքեան են մերձեալ վասն քաղաքս տեղիս 'ի վեր յիշելոյն մերձ գոլով գետորէից 'ի սաստկութենէ անձրևի և բեկումն լճաց բազմացեալ ջուրց ողողեալ 'ի վերայ երկրի և վնաս մեծամեծս արարեալ.

Պսակ 'ի Կալկաթայ

Արեամ ամսոյս մին երեկոյեան ժամին ամուսնացաւ Դուստրն Պարոն Սարգիս Տէր Յովհաննէսեանն Օրիորդ Խաչթունն ընդ Պարոն Յարութիւն Վարդանեան.

Մահ.

Անցեալ Նադար ամսոյ 22 երրորդի աւուրն Շաբաթի վախճանեցաւ 'ի Դանկժամ Պարոն Մարտիրոս Մէլքեան որոյ կտակակատարքն են Քափտան Բրուքն Քափտան Սիմսէն Պարոն Նիկողայոս Մալխաս և Սիմէոն Յակոբն

Անցեալ Դամբ 12 երրորդի վախճանեցաւ 'ի բռումբայի Պարոն Խաչիկ Գէվորգն առանց կտակ.

Ընտրեալ զ[illegible] [illegible]՝ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
որ Տէր Թադէոս[illegible] Տէր Անտոնիոս[illegible]
[illegible] [illegible] Հօրս [illegible] Սօֆիէ [illegible]

Սրբունդք ազգամայ՝ որդիք աւե թեան,
այսօր աւետիս՝ ձեզ ուրախու թեան,
քանզի նորոգումն է բնութեան մե րոյ,
և է լուսացումն յաղտից մաքրու թեան.
Մեք եւս նոր տարի շնորհաւո րեմք,
զտօն փրկութեան մեր տօնախմ բեմք,
զծնունդ և զյայտնութիւն մերոյ փրկողին,
օրհնեմք և գովեմք՝ և փառաւո րեմք,
Յայսմ աւուր տօնիս՝ բան և զմեկնու թիւն,
ոչ ընդունելոյ միտք՝ և մակացու թիւն,
զի խորին է նուրբ՝ և գեր բնա կան,
որոյ ոչ բաւէ՝ գեր իմաստու թիւն,
Յորմէ սարովբէին՝ կամարաք սրոբէ ից,
և դասք լուսեղինք՝ ըն հրեղէն խմ բից,
այսօր տօնանի՝ ընդ մեզ հողե ղէնս,
մանուկ 'ի մսուր՝ եդեալ յանբա նից.
Զայս սարսափելի՝ մեծութիւն ա հեղ,
և չստուգալի տէրութիւն զօ րեղ,
վասն մեր աղտից որ յաղթամոյ է,
էջ 'ի նուաստումն և վիրաց մեր դեղ,
Որոյ և այսօր՝ է՝ մեզ ծնու թիւն,
և խաւարայնոյն մեր՝ լուսաւորու թիւն,
'ի յունուարի վեց՝ այսօր է ծն ունդ,
զաստուածայայտնեալ տօնի՝ և զմկրտու թիւն.
Քանզի սուրբք գրոց ուսմաք յայտնա պէս,
զի յառաջաբերելոյ կարգեցու այս պէս,
որ հ[illegible] ամսոյ ի տօնն թօ ւին,
ծնաւ մեզ փրկիչ՝ սքանչելա պէս.

Դարձեալ և հոգւոյ յետ երեւման	մից ։
և յերկրաւորաց որբեթին ամ	սից ։
՚ի քառան և մէկ գայ ՚ի մկր	տուլ ։
Եօթներորդին վերջ ՚ի նահանջ	ամից ։
Մակեդոնացւոց մակարիո	նի ։
քառան և զ մէկ ՚ի նոցա ամ	սի ։
ըստ յեգիպտացւոց տուպի կոչե	ցեալ ։
՚ի տասն և զ մէկ նոյն ամսայ ըո	րի ։
Ըստ եթովպացւոց և լեերի ամ	սին ։
և աթենացւոց մեկնաբելի	նին ։
ըստ բիւթենացւոց լգխտառմե	սի ։
կապադովկացւոցն յորտարու ամ	լին ։
հոմ վեցս ամսոց ապեան կոչե	ցեալ ։
՚ի տասն և զ մէկ ընդ վերինոց դա	սեալ ։
որ և ըստ յունաց դեկտեմբերի	վեց ։
Նոյնպէս այսօրոյն քանոն յորջոր	ջեալ ։
Այս շարունակեալ թուոյն ամ	սից ։
է ծննդեան Քրիստոսի փրկչին համայ	նից ։
՚ի նոյն օր ամսոյն և գայ մկր	տուլ ։
յերեւումն ամսոց մարդոյ հասա	կից ։
Վասն որոյ և մեք շաղկապեալ տօ	նեմք ։
ոչ սովորապէս այլ և հաստա	տեմք ։
՚ի բանից նախնեաց յորմէ ընթերու	նումք ։
որպէս կարգեցան և մեք կատա	րեմք ։
Զի այս տօն Յակոբ եղբայր տեառն կար	գեաց ։
և այսպէս տօնել ՚ի մեզ աւան	դեաց ։
որպէս և Ղուկաս յորոց վկայ	է ։
Կղեմէսին լռման երեւմնից ա	մաց ։
Արդ այս բաւական հաւաստեալ	թողաք ։
վասն հաստատութեան բանիս զոր ու	սաք ։
գրեցից և յետոյ մի ըստ միո	ջէ ։
. սովորութեանց նախնեաց որոց և սե	սաք ։

իզ

Իբր արդ մեզ գեք հայոց այսօր ցնծա ցուք .
Փրկեալ զմիմեանս շնորհաւորես ցուք .
զի բանք Լուսաւորչայ այսօր կատա րի ,
զծնեալն 'ի կուսէն փառաւորես ցուք .
Այսօր զամբարան մօր մեր եկե ղի ,
որ զբեթղեհեմն հրէաստա նի ,
գոչէ առ աղբամ նախահայրն մե ր ,
եւ զի փրկիչ մեր առ մեզ տեսա նի .
Այսօր որ 'ի մեզ անէծքն լու ծան ,
եւ արքայութեան դրունքն մեզ բա ցան ,
զմիաւորութիւնս մեր ապաքինեա լեալ ,
ծննդեամբ Քրիստոսի նոր նորոգե ցան ,
Այսօր եղիշէ գոյ 'ի յերկի քով ,
աղաղաղէ զջուրն 'ի քաղցր փոխե լով ,
յանդիմանութիւն բնութեան մեր գերու թն ,
արար պտղաբեր զաղտս մեր սրբե լով .
Այսօր Յորդանան բաշ կարմիր ծո վուն ,
էկեալ զփարաւոն չար յերկրստա ցույն ,
երեւումն Քրիստոսի որպէս եւ Մով սէս ,
սուզեաց 'ի յանդունդս զմեր թշնա մոյն ,
Այսօր հանդիպեալ մեզ սամփրա ցույն ,
ծիլեր եւ գինեաւ դեղ եդ մեր խո ցոյն ,
վերստեղծեաց 'ի յաւազա նոյ ,
դարձուցանէ առ աշխարհ մեր լինե լոյն .
Այսօր հանձնեցաք արանց ողջա կոյն ,
երկու լուսոյն զարմանն տալ մե րին ,
որ պայծառն է մայր Սուրբ Էջմի ած ին ,
քահանայն օրհնեալ երկ կատարա նին .
Այսօր զպատկեր զբանին խառնա նեալ ,
զոր կենդ կոչմամբ եւ 'ի խոր խոր հեալ ,
զգանձն Քրիստոսի շնորհաց փրկո թեան ,
եւ ուրախակից զհրեշտակ զուարթ նեալ ,

Ու յոյս որբեցելոց առաքեալք հա մայն ,
փոխեալ մահուանէ փայլել ըզ կեան ,
զի յուղէ բնութիւն մեր աւերե ցաւ ,
նոյնաւ եւ փոխի յառաջին սաս ման :

Ու յոյս արտասուաց Տեառն ծագե ցաւ ,
եւ մէջ մեղուցեան մեր փարատե ցաւ .
որ կոխան դիւաց 'ի տնիղմ լծաւա լյր ,
զնոյն Տէր բարձանց սիրով կոչե ցաւ :
Որոյ խնամարհեալ օրհնաբանես ցուք ,
եւ աղաստեւրյ երկիր պագես ցուք .
միջնորդել հայցեմք ձեր տիօրէնու թիւն ,
նոյն վստահութեամբ եւ զայս աւա ցուք ,

ՈՎ Տէր ողորմած Ած մարդա սէր ,
որ քով գթութեամբ անուն անեցար սէր ,
անկեալ մեր աղէխս անօգնակա նի ,
ձեռամբ քով կանգնեա եւ յարա մեզ Տէր :
Ժողովեա 'ի մի զի եմք յոյժ ցրուե ալք ,
անտերունջ հօտից գոլով նմա նեալք ,
զի փրկեմք արեան քոյ կենարա րի .
եւ քոյ Աւուրբ անուամբ որ եմք դրոշ մեալք :

Մի՛ ըստ մեղաց քեզ եւ մեզ արա ցես ,
եւ մի՛ հատուսցես ըստ գործոց մեր մեզ ,
զի գոլով բնութիւն մեր խնամօք չա րին ,
ոչ կարէ անզխծ լինիլ նման քեզ ;
Ծնողաց մեր շնորհեա ըզ խոնհեմու թիւն ,
երկնատարադաց ող ջախոհու թիւն ,
մանկանց տղայոց զմիտ եւ զհան ճար ,
վարժիլ զկրթութեան 'ի գիտու թիւն ,
Իւր քեզ գոհութիւն բոլորով սր տիւ ,
միասնացուք յաւէտ եւ յաւիտե նիւ ,
անկնարկեմ 'ի մեզ եւ մարթանո
ընկալ խըրև զխունկ ընդ հաւ

Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм. ССР
им. А. Мясникяна